

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Bevc

Mentor: izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

**REFLEKSIJA POLITIKE OBLIKOVANJA PARKA
NA PODROČJU NOTRANJSKO-KRAŠKE REGIJE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

VSEBINA

SEZNAM KRATIC	4
----------------------------	----------

UVOD	5
-------------------	----------

I.DEL

1. OPIS PODROČJA.....	11
1.1 <i>Geografski opis</i>	11
1.2 <i>Prebivalstvo in socialne razmere</i>	12
1.3 <i>Gospodarstvo.....</i>	12
1.4 <i>Komunala in prometna infrastruktura</i>	13
1.5 <i>Raziskovanje.....</i>	13
1.6 <i>Vojaške dejavnosti</i>	13
1.7 <i>Naravne značilnosti.....</i>	14
1.7.1 <i>Naravna dediščina.....</i>	15
1.8 <i>Zanimivosti in posebnosti notranjsko-kraške regije.....</i>	16
2. NOTRANJSKO- KRAŠKA REGIJA SKOZI ČAS	17
2.1 <i>Prvi zapisi o Cerkniskem jezeru</i>	17
2.1.1 <i>Prvi poizkusi melioracije na jezeru.....</i>	17
2.1.2 <i>Posegi po drugi svetovni vojni</i>	19
2.2 <i>Raziskovanje Snežnika</i>	20

II.DEL

3. PRVE POBUDE ZA USTANOVITEV PARKA NA NOTRANJSKEM	22
4. VKLJUČEVANJE DRŽAVNIH, STROKOVNIH IN CIVILNODRUŽBENIH AKTERJEV V PROCES USTANAVLJANJA PARKA	23
5. NOSILNI AKTERJI OBLIKOVANJA PARKA MED LETI 1992 IN 2003	24
5.1 <i>Podjetje Area Pro d.o.o in NEC.....</i>	25
5.1.1 <i>Prvi lokalni projekti.....</i>	25
5.1.2 <i>Projekt Life</i>	27
5.1.3 <i>Projekt Matra</i>	28
5.1.4 <i>Zaključek</i>	29
5.2 <i>Nadaljevanje projekta Matra in uradni postopek ustanavljanja parka</i>	31
5.2.1 <i>Mnenja lokalnih akterjev med projektom Matra</i>	34
5.2.2 <i>Ostalo delo MOP v času projekta Matra</i>	36
5.2.3 <i>Uradni postopek ustanavljanja parka.....</i>	37
5.2.3.1 <i>Informiranost domačinov in njihovi odzivi na uradni postopek ustanavljanja parka.....</i>	44
5.2.4 <i>Zaključek</i>	45
5.3 <i>Občina Cerknica ustanovi Notranjski park</i>	47
5.3.1 <i>Zaključek</i>	47
5.4 <i>Povzetek dogajanj med leti 1992 in 2003.....</i>	48

III.DEL

6. PREDSTAVNIŠKA DEMOKRACIJA IN NJEN ČAS	54
6.1 <i>Trije modeli deliberativne demokracije</i>	56
6.2 <i>Pomen deliberativnih elementov pri reševanju okoljskih vprašanj</i>	58
ZAKLJUČEK	62
LITERATURA	66
PRILOGA	71

SEZNAM KRATIC:

ARSO - Agencija Republike Slovenije za okolje

DOPPS- Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

EU - Evropska unija

KNNV - Royal Dutch Society for Nature Conservation (Nizozemsko kraljevo združenje za varstvo narave)

MAB - Man and Biosphere

MATRA- Maatschappelyke Transformatie (družbena preobrazba)

MKGP - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

MOP - Ministrstvo za okolje, prostor in energijo

NEC - Notranjski ekološki center

SAC - Special Areas of Conservation

SPA - Special protected areas

UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)

UVOD

Naravne znamenitosti in pojavi so že od nekdaj burili človeško domišljijo. Svojevrstno igro narave so si ljudje razlagali z različnimi božanstvi in višjimi silami. Tako so na primer gejziri na območju najstarejšega naravnega parka na svetu Yellowstone National Park, odvrnili indijanska plemena od tega, da bi se na tem območju stalno naselila. Indijanci so namreč menili, da v zemlji prebiva duh - »turbulent spirit«, zaradi katerega je zemlja na tem mestu tako lepa in hkrati glasna. Zaradi spoštovanja duha narave si Indijanci tega mesta nikoli niso lastili.

Manj spoštovanja do duha narave so v 19. stoletju imeli beli priseljenci in raziskovalci, ki so jih zanimale predvsem naravne danosti območja. Prvi iskalci zlata so Yellowstone obiskali leta 1807. Večje ekspedicije pa so potekale v letu 1870, ki pa so na srečo pripomogle k temu, da je 10. maja 1872 predsednik Grant območje razglasil za prvi naravni park ZDA. Ker par vse do leta 1917 ni imel uprave, je bil tarča divjih lovcev in vandalov, ki so v njem nekontrolirano lovili, iztrebljali živali in uničevali naravo. Z vzpostavitvijo uprave pa se je začelo park in njegove lepote predstavljati ljudem. Po statističnih podatkih je leta 1937 park obiskalo 500.000 turistov, danes pa beležijo kar tri milijone turistov na leto.

Duh narave prebiva tudi v Evropi. Tu se s človeško domišljijo poigra malo drugače. Na skrajnem severu Evrope poskrbi, da je pokrajina v poletnih mesecih obdarjena s svetlobo noč in dan. Zima pa je čas, ko v miru počiva v popolni temi. To se dogaja tudi v deželi »Sami« ali Laponski, ki obsega tudi na skrajni sever Švedske. Tu je bil leta 1909 ustanovljen Nacionalni park Abisko. Osnovni namen ustanovitve parka je bil, da se vzpostavi raziskovalni center za študente, raziskovalce in vso naravoslovno znanost. Kljub temu, da je park zanimiva turistična točka, je v njem poskrbljeno za prvotne naseljence - živali. Delta reke Abiskojakka je tako v času gnezditve ptic, od 1. maja do 31. julija, zaprta za turistične ogleda.

Se ta isti duh narave igra tudi z domišljijo Slovencev? Zakaj Cerknško jezero je in ga ni?

»Naša dežela je zaradi svoje izjemne naravne raznolikosti in naravnih vrednot nedvomno pravi biser Evrope in ena najimenitnejših dežel sveta, kar je bližnji prihodnosti lahko ena naših najmočnejših deviz.« (Narcis Mršič)

Pomena naravnih lepot slovenskega prostora se je že v štiridesetih letih prejšnjega stoletja zavedala prva slovenska poklicna naravovarstvenica *Angela Pisernik* (1886 - 1967).

Ob njenem prizadevanju in ob pobudi velikega naravoslovca *Pavla Kunaverja*, je bil leta 1949 z republiško odločbo kot prirodna znamenitost zavarovan Rakov Škocjan.

Dosti pred tem pa so slovenske naravovarstvenike prevzele Julijske Alpe. *Profesor Albin Belar* je že leta 1906 predlagal ustanovitev Parka nad Komarčo. Gorsko okolje, predvsem gozdove je želel zaščititi pred interesi lesarske industrije. Vendar njegovi predlogi niso bili sprejemljivi za takratno oblast. Belarjeva zamisel pa kljub temu ni utonila v pozabo. Triglavski narodni park, kot ga poznamo danes, je nastajal postopno. Muzejsko društvo za Slovenijo in Slovensko planinsko društvo sta z dvajsetletnim najemom Doline Triglavskih jezer leta 1924 zasnovala Alpski varstveni park (ok. 1400 ha). Vojna je nato preprečila podaljšanje najemne pogodbe, vendar je nova oblast leta 1961 izdala odlok o razglasitvi Triglavskega narodnega parka (ok. 2000 ha). Mnogi so menili, da je narodni park premajhen. Minilo pa je nadaljnjih dvajset let, da je Skupščina republike Slovenije (1981) sprejela Zakon o Triglavskem narodnem parku (83.807 ha).

Poleg Triglavskega narodnega parka, ki je edini slovenski narodni park, imamo še tri regijske parke¹ in 33 krajinskih parkov. Slovenska politika ustanavljanja zavarovanih območij je sledila svetovnim smernicam. V sedemdesetih letih 20. stoletja je bilo v svetu organiziranih več konferenc, ki so jim sledile mednarodne pogodbe. Med najpomembnejše lahko štejemo Konvencijo o zaščiti mokrišč (Ramsar v Iranu 1971), Konvencijo o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Pariz 1972), Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi vrstami prosto živeče flore in favne (Washington 1973), Konvencijo o varstvu evropske flore, favne in naravnih habitatov (Bern 1979), Alpsko konvencijo (Salzburg 1991) in Konvencijo o biotski raznovrstnosti (Rio de Janeiro 1992). Slednjo je Slovenija sprejela leta 1996 in se s tem med drugim zavzela, da bo:

- ugotovila sestavne dele biotske raznovrstnosti (ugotovila bo, katere vrste organizmov živijo na njenem ozemlju),
- posebno pozornost namenila ogroženim vrstam,
- osnovala sistem zavarovanih območij,
- oblikovala in uresničila programe za izobraževanje in usposabljanje za identifikacijo biotske raznovrstnosti, njeno varstvo ter uravnoteženo uporabo in
- spodbujala in pospeševala raziskovalne dejavnosti, ki pripomorejo k varstvu.

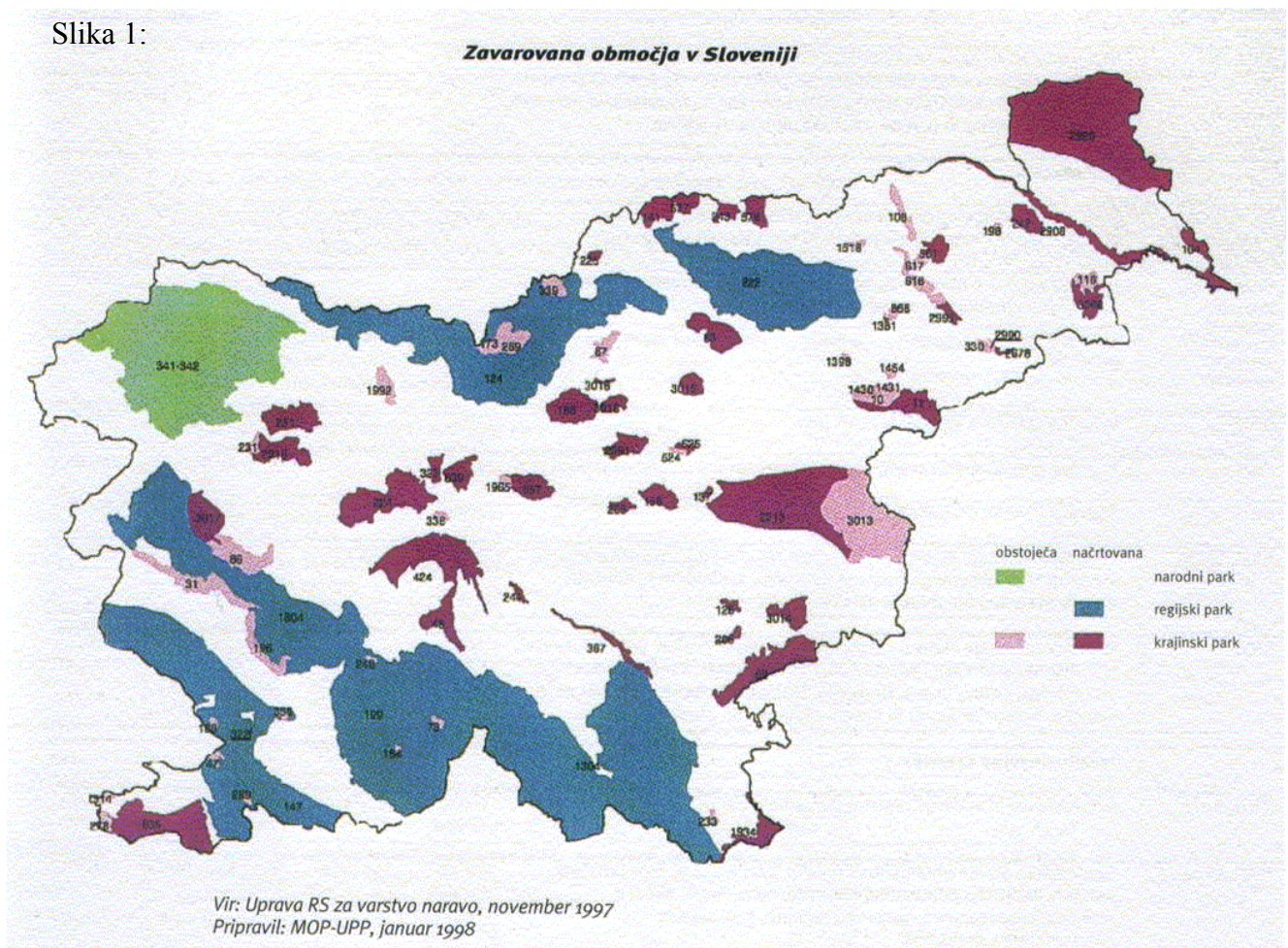
¹ Spominski park Trebče, sedaj Kozjanski regijski park, ki je bil ustanovljen leta 1981 v spomin in čast Josipu Brozu Titu. Park Škocjanske jame je bil s strani Unesca 28. novembra 1986 predlagan in vpisan v seznam naravnih spomenikov svetovne dediščine. Slovenija je zato parku oktobra leta 1996 s posebnim zakonom podelila varstveni status s skrbništvom države. Park je tako dobil status regijskega parka. Po nastanku najmlajši pa je Notranjski regijski park, ki je bil ustanovljen s strani Občine Cerknica, 23. julija 2002.

Razen tega je v konvenciji posebej poudarjen pomen območij z veliko raznovrstnostjo tako imenovane Vroče točke Zemlje, med katere sodi tudi Slovenija. (Mršič, 1997:14) Za ohranjanje biotske raznovrstnosti je Vlada RS leta 2001 sprejela Strategijo ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Svet Evrope pa je leta 1993 v Luzernu sprejel Evropsko strategijo za varstvo narave, katere glavna usmeritev je sistematično ustanavljanje zavarovanih območij - parkov, ki naj bi dolgoročno obsegali 30% ozemlja vsake države.

Ministrstvo za okolje je z namenom zavarovanja čim večjega območja slovenskega ozemlja leta 1999 Vladi RS podalo Informacijo o projektih za ustanovitev naravnih parkov v Republiki Sloveniji. V njej je predlagalo 12 novih parkov². Po zadnjih podatkih je v Sloveniji sedaj s parki zavarovanega 10,4% ozemlja. (Mencinger, 2004: 10)

Slika 1:

Vir: Nacionalni program varstva okolja (1999: 43)

² Predlagani so bili: Regijski park Snežnik, Kočevsko-Kolpski regijski park, Regijski park Pohorje, Kraški regijski park, Kamniško-Savinjski regijski park, Regijski park Trnovski gozd, Krajinski park Goričko, Krajinski park Ljubljansko Barje, Krajinski park Mura, Krajinski park Dragonja, Krajinski park Kolpa in Naravni spomenik Soča. Od naštetih parkov sta bila do sedaj ustanovljena dva - Krajinski park Goričko (2003) in Notranjski park (2002), ki je del predvidenega regijskega parka Snežnik.)

Eden izmed pomembnejših evropskih projektov, ki ga trenutno izvaja tudi Slovenija, je projekt »Natura 2000«. To je evropsko omrežje posebnih naravovarstvenih območij, razglašeni v državah članicah EU z osnovnim ciljem ohraniti jih za bodoče rodove. Natura 2000 povezuje dva tipa območij in sicer posebna območja varstva (SPA), ki so opredeljena po določitvah Direktive o ohranjanju prosto živečih vrst ptic (79/409/EEC) in posebna ohranitvena območja (SAC), ki so določena po Direktivi o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (92/43/EEC).

Evropska unija za implementacijo sprejete okoljske zakonodaje in uspešno vodenje načrtanih projektov namenja tudi finančno pomoč. Pomembnejši evropski okoljska finančna instrumenta sta program Phare in Life. Slednji, ki je bil ustanovljen leta 1992, se je odvijal tudi v podporo ustanavljanja Notranjskega parka.

Za ustanavljanje parka sem se začela zanimati v času, ko je bil za park po eni strani usoden, po drugi pa zelo uspešen. To je bilo v letu 2002, ko se je projekt ustanavljanja Regijskega parka Snežnik zaključil, nastal pa je Notranjski park. Takrat sem na temo vključevanja vojaškega poligona Poček v zavarovano območje narave napisala seminarsko nalogo. Ker me narava in prizadevanja za njeno ohranjanje zanimajo že od nekdaj in ker se želim tudi v bodoče ukvarjati s tem področjem, sem se odločila, da v svoji diplomski analiziram proces ustanavljanja Notranjskega parka. Priznati moram, da naloga, ki sem si jo zastavila ni bila lahka, ne samo zaradi časovne obsežnosti dogajanja in vanj vključenih akterjev, ampak tudi zaradi mnogo novih vprašanj, ki se mi zastavljala ob prebiranju in iskanju gradiva. Mnoge izmed njih na začetku nisem predvidela. Upam pa, da bo moje delo tudi zato, ker je napisano kar se da objektivno, saj v procesu ustanavljanja nisem sodelovala niti ne živim na območju predvidenega parka, koristno gradivo za nadaljnje delo na področju parkovne politike.

Namen moje diplome je bila analiza ustanavljanja zavarovanega območja notranjsko-kraške regije. Osredotočila sem se predvsem na analizo odnosov med vpletenimi akterji. Zanimalo me je, ali obstoječi sistem institucionalnih struktur v državi zadostuje potrebam vključevanja okoljskih akterjev in širše javnosti v proces sooblikovanja lokalnega prostora in okoljskih politik na sploh. Ob raziskovanju problema pa sem iskala tudi možnost nadgradnje okoljskim vprašanjem nezadostnega sistema sfere polity.

Zaradi obširnosti in kompleksnosti problema preučevanja sem uporabila kvalitativno metodo preučevanja, katere namen je analitična indukcija. Gre za preučevanja posameznih primerov in na osnovi dobljenih rezultatov vzpostavitev širše teoretične sheme. V diplomski

sem želela z različnih zornih kotov osvetliti problem. S kvalitativno analizo, ki išče strukturne vzroke pomenskih pojavov, sem besedilo uredila po posameznih poglavjih.

Zaradi obsežnosti virov predvsem o presihajočem jezeru sem morala svoj izbor omejiti. Ker pa sem želela temo opisati čim bolj celovito in se seznaniti tudi z delom nekaterih organizacij, ki niso neposredno delovale pri ustanavljanju parka, so pa na svoj način prispevale k ustvarjanju pozitivne klime na območju, sem v izbrano literaturo vključila tudi vire, ki direktno ne opisujejo dogajanja na območju predvidenega parka. Pri izboru literature pa me je omejevala tudi nedostopnost določenih virov. Pri analizi vsebin izbranih besedil sem uporabila sekundarno analizo obdelave podatkov, ki so že bili zbrani in primarno analizo dokumentov, predpisov, aktov, zapisnikov in poročil. Podatke sem zbrala tudi s pomočjo treh intervjujev.

Že v uvodu v raziskovani problem sem želela bralca seznaniti z ustanavljanjem parkov v svetu in Evropi ter z glavnimi zakonskimi določili, ki določajo smernice varovanja okolja.

V prvem poglavju sem nato opisala območje tako iz geografskega, socialnega in zgodovinskega vidika. Vključila pa sem tudi besedilo o naravnih danostih območja, tako živalske kot tudi rastlinske pestrosti. S tem sem želela bralca seznaniti o pomenu varovanja naravnega okolja tega območja.

Besedilo se nadaljuje z opisom prvih pobud za varovanje Cerkniškega predela parka in s prvimi aktivnostmi lokalnih akterjev. Opisala sem nekaj njihovih glavnih projektov, s čimer sem želela poudariti pomen njihovega delovanja na območju. Nadaljevala sem z opisom dela ministrstva in na koncu Občine Cerknica. Na koncu opisa dela posameznih akterjev sledijo analize, ki so skupaj zaključujejo celotno dogajanje in bralcu predstavijo osrednje probleme informiranosti, komunikacije in institucionalizacije ustanavljanja parka.

Rešitve omenjenega problema iščem v drugem delu diplome, kjer predstavim predstavniško demokracijo v okviru katere je Slovenija razvijala liberalno-ekonomski koncept razvoja. Sledi opis participativne (deliberativne) demokracije v okviru katere je moč razvijati in implementirati politiko trajnostnega razvoja, ki so jo na Cerkniškem začele razvijati nevladne organizacije. Zanima me, ali je mogoče predstavniško demokracijo nadgraditi z elementi participativne demokracije in tako postaviti boljši okvir za reševanje okoljskih vprašanj. Aarhuška konvencija, ki jo opišem pred zaključkom, po mojem mnenju postavlja temelje za razvoj oziroma nadgradnjo predstavniške demokracije s participativnimi elementi. S to analizo zaključim iskanje novih institucionalnih struktur, ki bi pripomogle k uspešnejšemu formiranju politike do zavarovanih območij in reševanju vseh ostalih okoljskih vprašanj.

I.del

1. OPIS PODROČJA

1.1 Geografski opis

Območje predvidenega parka, ki leži na jugozahodu Slovenije, naj bi obsegalo naslednje večje naravne enote: Planinsko polje, Cerknško polje, Loško polje, Babno polje in Loški Potok, planino Bloke, Slivnico in Racno goro, Snežnik in Javornike, vzhodni del Pivške kotline, porečje Nanoščice in južne obronke Hrušice (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 17).

Planinsko polje, Cerknško polje, Loško polje in Babno polje geografi uvrščajo v Notranjsko podolje.

Cerknško polje, ki leži sredi Notranjskega podolja je veliko 70 km². Cerknško jezero je omejeno na južni del Cerknškega polja in ima 80% kraških in 15% površinskih dotokov in je tipično kraško presihajoče jezero. Edini površinski dotok na Cerknško polje je Cerknščica, med glavne kraške dotoke pa sodijo porečja Žirovniščice, Lipsejščice ter zaledje Križne jame. Večje središče na tem delu je Cerknica (prvič je bila omenjena že leta 1040), ki je imela leta 1991 3445 prebivalcev (Slovenija - pokrajine in ljudje, 1998: 356).

Planinsko polje je 25 km² velika kotanja. Kar 41% polja pokrivajo travniki. Njiv je tu zaradi poplav malo. V petih naseljih je po podatkih popisa iz leta 1991 tu živel 1014 ljudi. Manj pogoste in krajše so poplave na 12 km² velikem Loškem polju. Zato na ravninskem delu polja ležijo njive in travniki. Gospodarsko in kulturno središče polja je naselje Sari trg pri Ložu, ki je leta 1991 štelo 774 prebivalcev.

Na skrajnem jugovzhodnem delu pokrajine leži Babno polje, kjer se ljudje predvsem zaradi neugodnih podnebnih razmer ukvarjajo z gozdarstvom in živinorejo. Notranjsko podolje je pomemben del povirja kraške reke Ljubljanice in hkrati velik vodnjak pitne vode.

Poleg gozda in lesa, ki sta najpomembnejši naravni bogastvi, je vir preživetja tudi kmetijstvo. V kmetijstvu prevladujejo ekstenzivnejše oblike rabe zemlje, poudarek pa je na živinoreji. Dodaten zaslužek bi regiji lahko prinesel tudi razvoj turizma. Vendar so tu turistične zmogljivosti skromne. Leta 1991 je bilo na Notranjskem podolju le 170 turističnih ležišč (Slovenija - pokrajine in ljudje, 1998: 366).

Turistično zanimiva je tudi Pivka³. Zaradi oddaljenosti in nepoznanosti se, na žalost, tako kot ostale znamenitosti Notranjskega podolja, skriva v senci Postojnske jame.

Cerčniško polje se na severovzhodnem delu stika z Blokami. Na Bloški planoti so pogoste poplave. Neugodnim razmeram so se izognila tako naselja in obdelovalne površine, kot tudi prometne poti. Prebivalstvo se je v preteklosti preživljalo predvsem z živinorejo, danes pa je veliko dnevnih migrantov, ki na delo odhajajo v Cerknico in druga mesta.

Na jugu se Notranjsko polje stika z Javorniki (1269 m) in Snežnikom (1796 m). Ta predel prekrivajo obsežni sklenjeni gozdovi, ki zaraščajo tri četrtine površja (največ je bukev in jelke). Avtohtone gozdne združbe so zaradi nedostopnosti in nenaseljenosti še vedno dobro ohranjene. Večje izkoriščanje gozda se je začelo šele z razvojem industrializacije in prometne infrastrukture. Danes pomembna gospodarska dejavnost postaja tudi turizem. Poleg lovcev so pogostejši obiskovalci tudi pohodniki in kolesarji. Na Javornikih je urejeno tudi smučišče (Slovenija - pokrajine in ljudje, 1998: 338).

1.2 Prebivalstvo in socialne razmere

Območje predvidenega parka je izredno redko poseljeno. Značilen je tudi proces praznjenja. Več kot četrtino območja ima tako status demografsko ogroženega območja. Posebno neugoden je tudi indeks staranja.

Izobrazbena struktura lokalnega prebivalstva je pod slovenskim povprečjem. Stopnja brezposelnosti nikoli ni bila visoka, je pa tretjina brezposelnih mladih, kar je nadpovprečen delež. Vzrok temu je pomanjkanje števila delovnih mest za izobražene kadre (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 52).

1.3 Gospodarstvo

V primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami je ta regija razmeroma nerazvita. Po analizah je vzrok za to človeški faktor - staro prebivalstvo.

Najmočnejši sektor v regiji je industrija, ki je pretežno predelovalna. Najmočnejša panoga je proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov, sledi ji lesna industrija. Leta 1997 je industrija zaposlovala 66% zaposlenih.

³ Tu se nahajata manj znani, prav tako presihajoči jezera - Palčje in Petelinsko jezero.

Storitveni sektor je šibak. Nizek delež storitev je tudi posledica nazadovanja turistične dejavnosti, saj delež turistične zmogljivosti kot tudi delež turističnega obiska upadata. V močnem upadanju pa je tudi kmetijska dejavnost. Največji problem je zaraščanje. Čistih kmetij na tem območju je le 15%, prevladujejo mešane kmetije (46%).

Po ocenah je najmočnejša kmetijska dejavnost živinoreja (75%), delež poljedelstva je 20%. Raba kmetijskih zemljišč je ekstenzivna, kar je ugodno za ohranjanje ogroženih ekosistemov. Na območju predvidenega parka že delujeta dve ekološki kmetiji. Ovire razvoja ekološkega kmetovanja so predvsem staranje kmečkega prebivalstva, opuščanje kmetovanja in tako zaraščanje površin, ter pomanjkanje znanja in finančnih sredstev za prestrukturiranje kmetij. Več kot kmetijskih površin pa je na območju predvidenega parka gozdnih površin. Kar 53% gozdov je v državni lasti (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 54 - 60).

1.4 Komunalna in prometna infrastruktura

Opremljenost naselij s kanalizacijo in odvajanje odpadnih voda v parku je neustrezno urejeno. Prav tako je slabo urejeno ravnanje z odpadki. Potrebno bo poiskati lokacijo za regionalno deponijo in tako problem rešiti za vse občine (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 65).

1.5 Raziskovanje

Inštitut za raziskovanje krasi v Postojni je raziskovalna institucija, ki je z območjem predvidenega parka najtesneje povezana (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 67).

1.6 Vojaške dejavnosti

Na območju predvidenega parka se nahajata dve vojaški vadbišči - poligon Poček in Bač, zaradi katerih je mnogo konfliktov med vojsko in lokalnim prebivalstvom, naravovarstveniki in drugimi (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 67).

1.7 Naravne značilnosti

Značilna kraška pokrajina, ki prevladuje (okrog 90% ozemlja), v sebi skriva kraške oblike in pojave, ki imajo tako znanstveno, učno-vzgojno in uporabno vrednost. Ena izmed značilnih kraških oblik so jame, ki so hkrati najbolj ranljive. Zaradi človeške dejavnosti (zasipavanja z odpadki) so tudi najbolj ogrožene. Ogrožene pa niso le jame, ampak tudi podtalnica. Ta je najbolj onesnažena na območjih kjer so naselja z razvito industrijo (kraška polja in Pivška kotlina). Največji vir onesnaževanja podtalnice, so po podatkih Inšpekcije za okolje iz leta 1998, neurejeno dovajanje komunalnih odpadnih voda. Drugi viri onesnaževanja so poleg industrije in poligona Poček, tudi neurejena komunalna odlagališča.

Kot ena izmed naravnih značilnosti, so tudi ekosistemi, ki so pomembni v mednarodnem merilu. Na omenjenem območju lahko najdemo sledeče ekosisteme:

- visokogorske ekosisteme (vrh Snežnika),
- gozdne ekosisteme (snežniško-javorniški masiv),
- kraška travišča in gole kraške gmajne,
- močvirske travnike,
- močvirja in barja,
- presihajoče jezero,
- vodne ekosisteme,
- pomembno a dostikrat spregledano kulturno krajino (sadovnjaki) in
- podzemne habitate (Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja, 1999: 18).

Ohranjanje ekosistemov je pomembno tudi zaradi ohranjanja posameznih rastlinskih in živalskih vrst izjemnega pomena. Med rastlinskimi vrstami so najbolj ogrožene praprotnice in semenke⁴.

Pomembne pa so tudi **ptice**. Prvi je o njih pisal že Valvasor. Na Cerkniskem jezeru je bilo doslej opaženih 230 vrst ptic, potrjeno pa na tem predelu gnezdi 94 vrst. Cerkniško jezero je za Ljubljanskim barjem drugo najpomembnejše gnezdišče kosca (*Crex crex*), ki je ogrožen v

⁴ Na območju raste 28 vrst cvetnic in praprotnic, ki so po kategorijah IUCN, na seznamu redkih in ogroženih. Na območju predvidenega parka raste tudi dve, sicer ne ogroženi a endemični rastlini, kranjski jeglič in justinova zvončnica. Edino nahajališče v Sloveniji na Cerkniskem jezeru ima velebitska detelja (*Trifolium velebicum*), ki je prav tako na Rdečem seznamu ogroženih rastlinskih vrst. Na Snežniku pa s seznama bolj poznanih zaščiteneih rastlin najdemo Clusijev svišč in kranjsko lilijo, planiko in v nižjih predelih tudi kranjski jeglič.

svetovnem merilu⁵. Cerkniško jezero sodi med mednarodno pomembna območja za ptice ali IBA (Important Bird Areas). Skrb in odgovornost za izvajanje svetovnega programa varstva teh območij, ki ga je sprejelo združenje partnerskih organizacij Bird Life Internacional, je v Sloveniji prevzelo Društvo za opazovanje in preučevanje ptic (DOPPS) (Slavno Polak, 2000: 113).

Seznam **posebno pomembnih živalskih vrst** na tem območju vključuje tudi volka, ki se predvsem zadržuje v Javorniških in Snežniških gozdovih. Z razumno lovsko politiko se na tem območju želi ohraniti tudi populacijo rjavega medveda. Posebna skrb je namenjena že iztrebljenemu in leta 1973 ponovno naseljenemu risu ter njegovi manjši sorodnici rjavi mački, katere populacija je v srednji Evropi postala zelo redka⁶.

Pravno varstvo ogroženih in redkih vrst sesalcev od Nas zahteva tudi Bernska konvencija⁷ (Jezero, ki izginja, 2002: 251- 155).

Ne smemo pa pozabiti tudi na **človeško ribico** (*Proteus anguinus*) ali močerila, ki je endemit dinarskega kraškega podzemlja (Slovenija - pokrajine in ljudje, 1998: 371).

1.7.1 Naravna dediščina

Tudi naravna dediščina tega območja je zelo pestra in bogata. Večina naravnih značilnosti je zavarovanih točkovno. Skupno je kot naravna dediščina zavarovanega 1% (1100 ha) celotnega območja predvidenega parka.

Na območju predvidenega parka že obstajajo štirje krajinski parki. To so:

- Krajinski park Mašun (1969),
- Krajinski park graščinski kompleks Snežnik,
- Krajinski park Rakov Škocjan (1949) in
- Krajinski park Planinsko polje (1984) (Slovenija - turistični atlas, 2002: 14).

⁵ Poleg ptic najdemo tu tudi 428 vrst hroščev, 123 vrst metuljev, 136 vrst polžev in obilje zab.

⁶ Seznam posebno pomembnih živalskih vrst se nadaljuje z vidro, jelenjadjo, divjim prašičem, ribami, plazilci, dvoživkami, nevretenčarji in endemičnimi jamskimi nevretenčarji. Po mnenju Antona Simoniča, svetovalca vlade RS v pokoju, bi seznam posebno pomembnih živalskih vrst moral biti dopolnjen z divjim petelinom, gozdnim jerebom, poljskimi kurami, sovami, ujedami, črno štorljo in nekaterimi vrstami vodne in obvodne perjadi.

⁷ Ur. List RS. Št. 17, 9.7.1999

1.8 Zanimivosti in posebnosti notranjsko-kraške regije

O **tihotapljenju** soli na Notranjskem piše že Fran Levstik v povesti o Martinu Krpanu. Pravi tihotapci pa niso prenašali le soli, ampak predvsem kavo, saharin, kokain, cigarete ter večje količine sladkorja. Tihotapstvo se je posebej razmahnilo po I. svetovni vojni, ko je Notranjsko presekala jugoslovansko-italijanska meja. Ta je potekala jugozahodno od Cerkniškega polja in Loške doline. Javorniki in Snežnik so tako že pripadali italijanski državi.

S tihotapstvom se je med svetovnjima vojnama ukvarjala več kot polovica obmejnega notranjskega prebivalstva. Najbolj donosno je bilo tihotapljenje konj. Par konj je v Jugoslaviji stal pet tisoč dinarjev, v Italiji pa so jih kmetje prodali za prav toliko lir (razmerje med dinarjem in liro je bilo 1 : 2,3 do 3,5). Kmetje so se v Italijo peljali z dvema konjema in se vračali z enim, nekateri pa kar peš. Donosno je bilo tudi tihotapljenje lesa (Slovenija - pokrajine in ljudje, 1998: 341).

O pomenu lesa in gozdnih bogastev za kmete priča tudi zapis o **puntu iz 19. stoletja**. Po odpravi servitutnih pravic⁸ v sedemdesetih letih 19. stoletja, so zemljiški lastniki začeli graditi gozdne postojanke, s pomočjo katerih bi lažje nadzorovali kmete, ki so se gozda posluževali kot svoje lastnine. Tako je nastala tudi postojanka na Mašunu. Kmetje so gradnjo razumeli kot poseganje v njihove svoboščine. Zato so 24. 8. 1874 z zvonjenjem zvonov na Zgornji Pivki k uporabi sklicali 120 ljudi. Uporniki so pretepli delavce in gradbišče spremenili v kup ruševin (Knjiga o Snežniku, 2000: 469).

»O dveh lesenih deščicah« piše prvi Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske. Valvasor ni poznal izraza za smuči **bloškega smučarja**. Zanimivo pa je, da je njegov dokument o rabi smuči najstarejši v srednji Evropi. Na Blokah so smučali že nekaj stoletij pred Valvasorjevim zapisom. Smuči so uporabljali pri lovu, sečnji, prevozu krst in drugih opravilih. Smuči, narejene iz brezovega, bukovega ali javorovega lesa, so bile dolge 160 cm, široke od 8 -12 cm in debele 1,5 cm.

Smuči so služile tudi partizanom. Zato je bilo smučanje s strani italijanske države leta 1942 prepovedano. Razen redkih muzejev v Sloveniji hranijo bloške smuči muzeji v Stockholmu, Oslu in na Dunaju.

⁸ Složnost - pravica za rabo tuje lastnine

2. NOTRANJSKO- KRAŠKA REGIJA SKOZI ČAS

2.1 Prvi zapisi o Cerknškem jezeru

Jezero naj bi bilo prvič omenjeno že v antiki. Že pred Valvasorjem (1689) pa so o jezeru pisali številni geografi, topografi, historiki, pesniki, naravoslovci in pisci koledarjev.

Vsekakor pa je bi Janez Vajkard Valvasor prvi, ki se je temeljiteje lotil opisovanja jezera. Znanstveno je skušal pojasniti presihanje in polnjenje jezera. Njegova navdušenost nad jezerom se jasno vidi iz njegovega opisovanja, saj je pisal pretežno le o koristih, ki jo da voda. Posebno pozornost je posvetil bogatemu ribolovu, ki je bil urejen s posebnimi pravili. Ribolovno pravico so imeli knezi in cerkovniki. Za vsako jamo posebej pa je bilo določeno, kdo in kdaj lahko lovi, oziroma za koga in na kakšen način (Korošec, 2002: 21). Ribolov je bil odvisen od »muhavosti« jezera, saj so v letu, ko jezero ni presahnilo več let zapored, nalovili neverjetno veliko rib. To s je zgodilo leta 1655, ko jezero presahnilo po petih letih. Danes se jezersko dno pokaže vsako leto, včasih celo po dvakrat. Kmetje so si vedno želeli, da bi bilo suho obdobje jezera čim daljše. Zato so se po letu 1881, ko je jezero močno naraslo in poplavilo vas Dolenje jezero, začele pobude o preprečevanju visokih voda (Jezero, ki izginja, 2002: 259).

2.1.1 Prvi poizkusi melioracije na jezeru

Prvi poskusi melioracije za pridobivanje kmetijskih površin, katerih namen je bil znižati vodostaj in skrajšati poplavno obdobje, so se začeli že leta 1844. V tem letu so bili razširjeni in očiščeni nekateri požiralniki in zgrajene t.i. grablje, ki naj bi preprečevale naplavine.

Da se ribolov revnim kmetom na cerknškem ne izplača, je menil tudi župnik Gregor Kebe (1860), ki je rešitev videl v osuševalnih posegih na jezeru. Nekateri njegovi predlogi o čiščenju požiralnikov s strani kmetov in oblasti, ki bi morala nameniti finančna sredstva za dela, niso bilo sprejeti.

Po tem, ko je deželna vlada v Ljubljani odobrila nekaj financ za melioracijo na Notranjskem, je bil leta 1875 izdelan prvi projekt s strani tržaškega inženirja dr. Vincentina. Namen projekta je bil izboljšanje Loškega, Cerknškega in Planinskega polja. Dr. Vincentin, ki je svoje ugotovitve podal na osnovi lastnih opazovanj in meritev, (ni se mogel opreti na gradivo, saj pred njim ni nihče opravil podobnega dela), in ugotovil, da popolna izsušitev ni

mogoča, saj bi ogrozila nižje ležeča polja - Ljubljansko barje. Njegovi ukrepi s strani avstrijske državne oblasti niso bili sprejeti zaradi različnih interesov kmečkih in gospodarskih posestnikov (Korošec, 2002: 24).

Pet let po veliki poplavi (1881), si je Cerkniško jezero ogledala posebna komisija Ministrstva za kmetijstvo z Dunaja. Člani so odobrili manjše posege razširitve in poglobitve ponorov, za večje melioracijske posege, pa bi bilo po njihovem mnenju potrebno izvesti obsežna raziskovanja (Andrej J., 2004: 11).

Izdelava večjega projekta je bila leta 1887 naložena češkemu inženirju Viljemu Puticku, ki je preučil hidrologijo kraških polj in predlagal načrt za preprečevanje poplav. Svoj prvi predlog o preprečitvi poplav je zaradi opozoril nekaterih poznavalcev opustil, saj bi takšen poseg imel negativne posledice za Ljubljansko barje. Na jezeru so zato začeli le s čiščenji in širjenjem ponornih jam ter izgradnjo pregrad. Kljub naporom pa so bili rezultati zanemarljivi, saj se je jezero le poredko in za malo časa posušilo. Nadaljnje rešitve, ki bi bile tehnično bolj zahtevne in drage, na jezeru niso bile narejene (Jezero, ki izginja, 2002: 259).

Neuspehi na jezeru so za nekaj časa prekini prizadevanja za izsušitev jezera. S težnjami po melioraciji se ponovno srečamo leta 1920, ko je tedanja ekspozitura okrajnega glavarstva v Cerknici v Ljubljano poslala prošnjo za podporo k melioraciji Cerkniškega jezera (Andrej J., 2004: 12). Leto kasneje bila v Cerknici ustanovljena vodna zadruga. Njen cilj je bil pod vodstvom Hočevarja osušiti jezero (Korošec, 2002: 25). Dela so potekala v več fazah. Od čiščenja in zniževanja dveh glavnih pomorov, razširitve in nižanja podzemnih strug, poglobitve manjših požiralnikov, regulacije osrednje struge, pa do izkopa dovodnih kanalov do glavne struge k posameznim požiralnikom. Sočasno z melioracijskimi deli so se opravljala tudi hidrografska raziskovalna dela (Andrej J., 2004: 13). Financiranje del do druge svetovne vojne je bilo pretežno iz javnih sredstev. Sčasoma pa so se pojavila nasprotovanja nadaljnjim melioracijam. Posamezniki so opozarjali na možnost poslabšanja vodnih razmer na Barju, zmanjševanja števila ptic in rib, ki imajo zaradi daljšega sušnega obdobja premalo časa za drstenje. Pogosto presihanje je ribičem povzročilo veliko preglavic in dela, saj so morali reševati ribe.

Zaradi nasprotovanj je banska vlada leta 1935 imenovala posebno anketno komisijo, ki je morala preučiti nadaljnje možnosti melioracije. Kljub opozorilom je banska vlada na podlagi raziskav komisije sklenila, da se nadtalne melioracija na vseh kraških poljih lahko nadaljujejo, nadaljnje razširitve in poglobljanja požiralnikov pa so prepovedana (Andrej J., 2004: 14).

Med tistimi, ki so Cerknjčane opozorili na naravne lepote in danosti njihovega okolja za razvoj letnega turizma, je bil tudi Rudolf Badjura. Med drugim je menil, da se z osuševanjem povzročajo ne le ekološki problemi, ampak se tudi uničuje najpomembnejšo turistično znamenitost, ki bi turiste lahko privabljala vse leto in bi tako pomenila bogat vir dohodkov (Korošec, 2002: 26).

Po drugi svetovni vojni so ideje o ureditvi jezera povsem drugačne. Prihodnost se je kazala v turizmu in energetske izrabi Ljubljane.

Pred tem pa so se na cerknjskem ukvarjali s problemom pogina rib.

2.1.2 Posegi po drugi svetovni vojni

Občinski odbor Cerknica si je leta 1955 prizadeval za ustanovitev ribiškega društva, katerega osnovna naloga bi bila reševanje ribjega življa pred poginom. Leto kasneje je občinski zbor Ribiške družine Cerknica razpravljala o nalogah društva ter o zaježitvi ribnika na Rešetu, ki bi omogočal preživetje rib. Leta 1961 in 1962 je Ribiška družina Cerknica s strokovno pomočjo Ribiške družine Ljubljana in finančno pomočjo Ribiške zveze Slovenije, zgradila jezove pred požiralniki Češljenco, Ponikvo in Retjem (Korošec, 2002: 27).

V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je pojavila ideja o stalni ojezeritvi, saj sta bili sta bili prvi dve ideji (osušitev in popolna akumulacija) predragi. *Idejnemu projektu stalne ojezeritve Cerknjskega jezera*, ki ga je po naročilu Občinske skupščine Cerknica izdelal projektant Zavoda za vodno gospodarstvo SRS Franc Jenko, so vaščani Dolenjega jezera nasprotovali. Opozorili so, da z načrti niso seznanjeni. Kljub temu, so leta 1969 zgradili dolg umetni rov v jamski sistem Velike Karlovice, nekaj let kasneje pa so vhod zabetonirali. Poskusna stalna ojezeritev jezera se je izkazala za neuspešno in nemogočo, saj je ob suši jezero še vedno presahnilo (Korošec, 2002: 29).

Kasneje (1985) se je v javnosti razpravljala tudi o gradnji hidroenergetskih objektov. Zagovorniki so poleg električne energije obljubljali veliko količino pitne vode ter turistični razvoj. Teji ideji pa so odločno nasprotovali študentje Notranjskega študentskega kluba in takrat manj številčni naravovarstveniki.

2.2 Raziskovanje Snežnika

Snežnik je bil predvsem zanimiv za botanike. Vendar se je njegovo raziskovanje začelo razmeroma pozno. Razlog je odmaknjenost in gozdnatost območja. Zaradi razbojnikov pa naj bi bilo tod tudi nevarno. Prvi, ki se je z botaničnim znanjem podal na Snežnik je bil idrijski farmacevt in kustus Kranjskega deželnege muzeja v Ljubljani, Henrik Freyer (1802 - 1866). Med njegovimi zapisi iz leta 1827 najdemo 50 vrst praproti in semenk (Knjiga o Snežniku, 2000: 16), med njimi tudi planiko, Clusijev svišč in kranjsko lilijo, ki so danes na seznamu zaščitene rastline.

Snežnik je poleg slovenskih botanikov privabil tudi hrvaške, italijanske in nemške botanike. Pomembnejši tržaški botanik, ki je na Snežnik opravil tri botanične pohode, je bil Muzi Tommasini (1794- 1879).

Iz Dežmanovih in Kosmačevih opisov Snežnika v Novicah pa lahko izvemo, da je bila na Snežniku močna pastirska dejavnost. Ovčja paša naj bi po mnenju Toneta Wraberja vplivala na nekdanjo in današnjo podobo snežniškega rastja (Knjiga o Snežniku, 2000: 17).

Med vojnama je bil Snežnik del italijanske države, ki je na Snežniku imela vojaške posadke. Zgradili pa so tudi zavetišče na Sviščakih.

Ker je po vojni območje Sviščakov postalo zanimivo tako s turističnega kot tudi z rekreacijskega vidika, je v ta namen leta 1968 zrasel Planinski dom na Sviščakih.

Po drugi svetovni vojni pa so na Snežniku potekale tudi obsežne raziskave gozdne vegetacije. O naravovarstvenem pomenu vrhov Malega in Velikega Snežnika priča tudi razglasitev tega dela za **naravno znamenitost** (15. januar 1964). Kasneje, leta 1998 in 1999, pa sta na Mašunu in Sviščakih nastali gozdni učni poti (Knjiga o Snežniku, 2000: 78).

II. del

3. PRVE POBUDE ZA USTANOVITEV PARKA NA NOTRANJSKEM

Naravne lepote ne Cerkniskem jezeru je že pred svetovno vojno opazil dunajski bogataš Kuppelwiesser, ki je Cerknisko jezero želel spremeniti v svetovno letovišče. Pogajanja s Cerkničani so bila neuspešna in Kuppelweisser je svoje ideje o letovišču realiziral na Brionih (Korošec, 2002: 28).

Zamisel o zavarovanju kraškega sveta je bila prvič objavljena leta 1967 v reviji Varstvo narave. Predlagana sta bila dva kraška parka. Vzhodni kraški park naj bi obsegal Planinsko polje, Postojnski kras in Cerknisko jezero, Zahodni kraški park pa okolico Divače z Vremščico, na jugu pa bi segal do Sv. Petra pri Kozini in Socerba (Jezero, ki izginja, 2002: 260). Zaradi posegov v okolje na širšem območju jezera, ki so bili v letih 1968- 1969, se v sedemdesetih letih začne razmišljati o pobudi za ustanovitev Notranjskega parka, ki bi obsegal Cerknisko jezero in Rakov Škocjan.

Leta 1972 je Zavod za spomeniško varstvo SRS izdelal študijo Cerknisko jezero. Štiri leta kasneje je bil podan strokovni predlog, da bi se bodoči park imenoval Notranjski krajinski park, kot del najpomembnejše naravne dediščine Slovenije.

Januarja leta 1984 je bil izdelan elaborat »naravna in kulturna dediščina notranjskih kraških polj«. V njem je bila prvič na enem mestu predstavljena bogata naravna in kulturna dediščina območja. Zdelo se je, da ustanovitev parka ni več daleč. Idejo so domačini podprli tudi zaradi strahu pred domnevno gradnjo hidroenergetskih objektov leta 1985. Predvidena gradnja bi uničila Cerknisko in Planinsko polje. Notranjski študentje, domačini in takrat manj številčni naravovarstveniki, so temu projektu nasprotovali in zahtevali izdelavo naravovarstvenih usmeritev za bodoči Notranjski krajinski park. Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine je izdelal Strokovne osnove za razglasitev Notranjskega regijskega parka. Predviden obseg parka je bil 150 km², nahajal naj bi se v »trikotniku« med Pivško kotlino, Cerkniskim poljem in Planinskim poljem. S predlogom za zavarovanje območja so se domačini strinjali, niso pa poznali prednosti zavarovanega jezera. Na dan so prišle dileme občin glede možnosti razvoja (bale so se omejitev v kmetijstvu in gozdarstvu). V ta namen je Urbanistični inštitut SR Slovenije izdelal ekspertizo »Parametri razvoja na območju Notranjskega kraškega parka« (1987). Ta naj bi pokazala razvojne možnosti območja. Ekspertiza je na žalost poudarjala razvojne možnosti turizma, ni pa podala razvojnih možnosti kmetijstva in gozdarstva. Predlog zakona, ki je bil napisan leta 1986, zaradi neuskkljenih interesov ni bil obravnavan v takratni skupščini (Jezero, ki izginja, 2002: 262). Do osamosvojitve Slovenske države so prizadevanja ostala na mrtvi točki.

4. VKLJUČEVANJE DRŽAVNIH, STROKOVNIH IN CIVILNODRUŽBENIH AKTERJEV V PROCES USTANAVLJANJA PARKA

V naslednjih letih, po osamosvojitvi, so se vrstile študije in projekti v podporo ustanovitve parka. Ti so bili narejeni tako s strani države in njenih strokovnjakov, kot tudi s strani lokalnih strokovnjakov in nevladne organizacije. Tako državni kot tudi lokalni akterji so svojimi aktivnostmi v naslednjih letih želeli sooblikovati notranjsko-kraški prostor. Državna okoljska politika, ki je sledila predvsem viziji okoljevarstva, je leta 1993 je predlagala razširitev parka na Pivški rokav, gozdove Javornika in Snežnika, Loški Potok ter Slivnico. Novi obseg predlaganega parka je znašal 767 km². Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine je leta 1993 izdelal elaborat »Naravovarstvene smernice za urejanje prostora na območju predlaganega Notranjskega regijskega parka«. Predlagane so bile tudi teze zakona, ki pa niso bile vložene v vladno proceduro.

Leta 1997 je Uprava RS za varstvo narave podala dva nova predloga in sicer o razširitvi parka na Bloke, Loško in Babno polje ter o spremembi imena v Snežniško-notranjski regijski park. Leto kasneje je Uprava RS za varstvo narave zopet predlagala širitev parka in sicer na Bloško planoto in nato povezavo z bodočim Kočevskim parkom. Predlagano je bilo tudi ime Regijski park Snežnik, ki se je uporabljalo vse do marca 2003, ko je bil uradni postopek ustanavljanja parka s strani MOP prekinjen.

Na lokalni ravni je bilo zelo aktivno podjetje Area Pro d.o.o. iz Cerknice (v nadaljevanju Area). Na pobudo podjetja, so začeli med seboj sodelovati in skupno nastopati z zamisljivo o parku tudi župani notranjskih občin Cerknice, Logatca in Postojne. Leta 1992 so župani omenjenih občin s pismom opozorili Organizacijo združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) na Notranjski kras in ga predlagali kot biosferno območje pod njegovo zaščito.

V naslednjih letih se je trem občinam pridružila tudi občina Ilirska Bistrica in meje parka so se pomaknile do Snežnika.

S podjetjem Area je aktivno sodelovala tudi nevladna in neprofitna organizacija Vitra Center za uravnotežen razvoj Cerknica⁹ (v nadaljevanju Vitra).

⁹ Vitra Center za uravnotežen razvoj Cerknica je nevladna in neprofitna organizacija. Ukvarja se z aplikativnim prenosom razvojnih možnosti na podeželje. Njihov temeljni, krovni dolgoročni projekt je Dežela suhe robe, v katerega so vključene vse ostale aktivnosti in akcije. Vsebine njihovega delovanja so med drugim tudi: izobraževanja za trajnosti razvoj podeželja, ohranjanje značilnosti objektov naravne in kulturne dediščine, razvijanje identitete območja, pospeševanje enakomernega trajnostnega razvoja, pospeševanje formalnih in neformalnih oblik interesnega združevanja in lokalno ter mednarodno povezovanje. (Znidaršič, 1996:2)

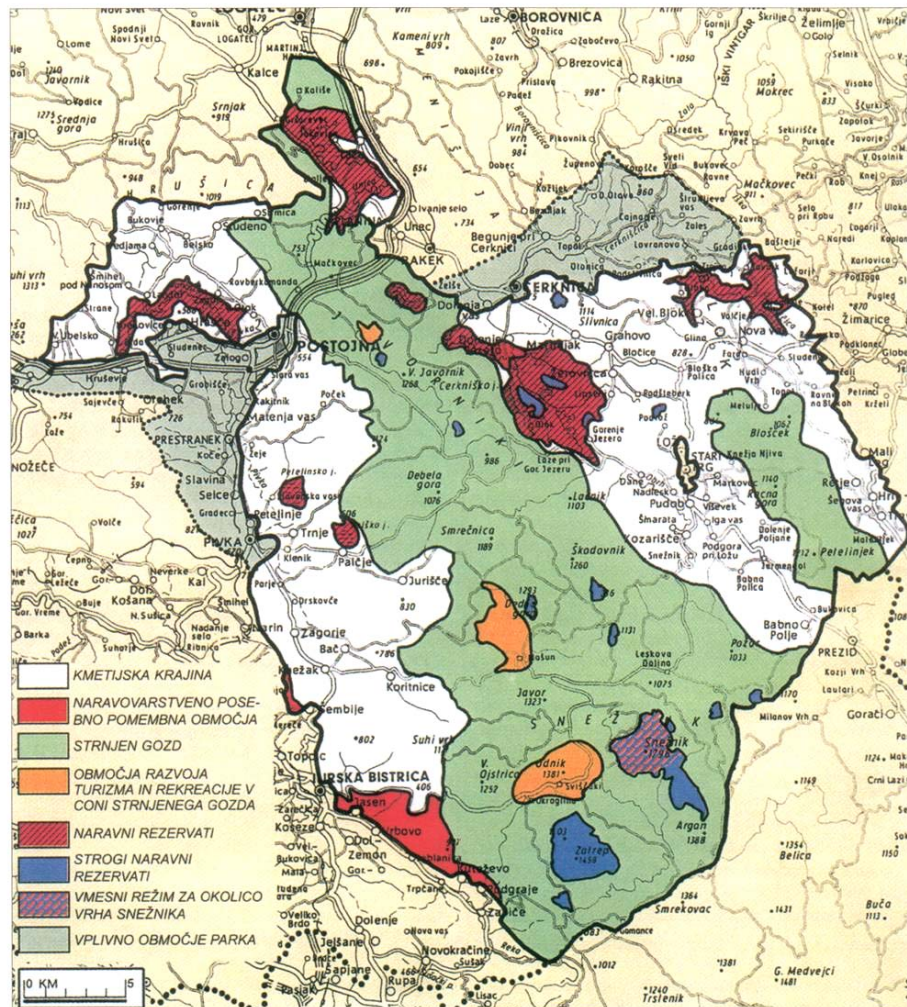
5. NOSILNI AKTERJI OBLIKOVANJA PARKA MED LETI 1992 IN 2003

V naslednjih desetih letih so bili pri ustanavljanju parka najbolj aktivni naslednji akterji: podjetje Area je s svojimi projekti aktivno nastopala med leti 1992 in 1996. Nato je iz dela Area nastala nevladna neprofitna organizacija Notranjski ekološki center¹⁰ (v nadaljevanju NEC), ki je bil najpomembnejši akter oblikovanja parka do leta 1998. Nato je na njegovo mesto stopilo MOP, ki je glavno vlogo ustanovitelja parka imelo vse do marca 2003¹¹. Ker ustanavljanje parka ni potekalo tako kot bi si želele občine, je mesto ustanovitelja parka julija 2002 prevzela Občina Cerknica. Ta je julija 2002 na svojem ozemlju ustanovila Notranjski park. Skupaj s parkom je bil ustanovljen tudi Javni zavod Notranjski park, ki park upravlja in vodi.

Do leta 1999 se je obseg parka, od prve pobude leta 1967, povečal za več kot šestkrat. Bodoči park naj bi tako obsegal 1000 km².

Slika 2: Regijski park Snežnik, predlog UVN (1998)

Vir: Knjiga o Snežniku (2000: 54)

Regijski park Snežnik, predlog UVN (uprava za varstvo narave), 1998

¹⁰ NEC je nevladna neprofitna organizacija, ustanovljena leta 1996 na pobudo projektne skupine »Notranjski park« in Slovenskega ekološkega gibanja. Njeno ustanovitev so podprli tudi župani občin predvidenega parka, posamezne organizacije, posamezniki.

¹¹ MOP uradni postopek ustanavljanja parka predčasno prekinje.

5.1 Podjetje Area Pro d.o.o in NEC

5.1.1 Prvi lokalni projekti

Osnovna ideja in vizija o bodočem parku je ostala na lokalni ravni. V začetku devetdesetih se je s parkom in razvojnimi možnostmi območja najbolj ukvarjalo podjetje Area Pro d.o.o. iz Cerknice.

Podjetje Area je leta 1992 izvajalo in izdelalo nalogo z naslovom »Katalog razpoložljivih možnosti in pripravljenosti prebivalstva za sodelovanje v delovanju Notranjskega parka«. Naročnik omenjene naloge sta bila Občina Cerknica in Zavod za zaposlovanje Ljubljana. Projekt je potekal od 1. 7. 1992 do 31. 12. 1992 v sklopu javnih del. Naloga je bila podrejena strateškemu cilju prestrukturiranja deficitarnih dejavnosti in odpiranju novih delovnih mest.

Njen cilj je bil ugotoviti razpoložljive možnosti in pripravljenost prebivalstva za razvoj socialno in ekološko kontroliranega turizma. Rezultati naloge so bili narejeni na osnovi ankete, ki je bila izvedena v enajstih naseljih¹². V nalogi so izpostavljene tri glavne razvojne komponente celotnega območja:

- a) Varstvo naravne in kulturne dediščine
- b) Razvoj produkcijskih faktorjev (kmetijstva, obrti, storitev, ...)
- c) Razvoj ekološko in socialno kontroliranega turizma

Na osnovi omenjenih komponent je bila ocenjena strategija razvoja regije z vidika *razpoložljivih možnosti in pripravljenosti prebivalstva za sodelovanje v razvoju*. Razpoložljivih možnosti za razvoj ekološko in socialno kontroliranega turizma ni zaslediti (neurejeni ambient, slaba opremljenost, infrastruktura, promocija, ni organiziranega trženja,..). Prav tako ni dorečen koncept naravovarstvenih ukrepov.

Z vidika varstva naravne in kulturne dediščine se opaža stopnja osveščenosti pri ljudeh. Prav tako so prebivalci pripravljeni sodelovati v razvoju produkcijskih faktorjev. So kreativni, polni idej in motivacije. Vendar so nezaupljivi do državnih institucij, ki jim po njihovem mnenju ne zagotavljajo pogojev za razvoj.

Sklep naloge je bil, da je potrebno čim prej pripraviti strategijo razvoja, saj je stopnja pripravljenosti prebivalcev za sodelovanje ugodna. Pri strategiji pa je potrebno upoštevati vse omejitve, ki jih zahteva sistem varstva naravne in kulturne dediščine.

¹² Zelše, Dolenja vas, Dolenje jezero, Martinjak, Grahovo, Gorenje jezero, Žerovnica, Lipsej, Otok, Laze in Goričica.

Na enaki osnovi je bil s strani Aree leto kasneje izdelan »Katalog razpoložljivih možnosti in pripravljenosti prebivalstva za sodelovanje v delovanju Notranjskega parka« za območje Loške Doline.

Cilj naloge je bi izvedeti mnenje ljudi o razvoju in vključevanju samostojnega dela, možne in perspektivne dejavnosti na območju Loške Doline.

Sklepna ugotovitev naloge je bila, da na območju primanjkuje investicijskih programov, potrebni bi bili tudi izračuni investicijskih vlaganj, opažena pa je bila večja zaostalost nekaterih predelov v razvoju infrastrukturnega omrežja. Zato je potrebno stopiti v stik z domačini in skupaj z njimi oblikovati aktivnosti, ki so potrebne za razvoj. Ljudje namreč vidijo smisel v odpiranju samostojnih dejavnosti (kmetije odprtih vrat, obrti,..).

V letu 1994 pa sta bili za potok Cerknjščico narejeni dve nalogi in sicer; Predanaliza in inventarizacija Cerknjščice in Katalog razpoložljivih možnosti in pripravljenosti prebivalstva za sodelovanje v razvoju območja Cernjščice. Obe analizi sta bili opravljeni s strani Aree. Izvajalca so zanimale predvsem gospodarske danosti, ki jih potok nudi, prednosti, ki jih ima in možnosti, ki se še lahko razvijajo. Pri tem je bil potok vzet kot objekt opazovanja. Poznavanje potoka je namreč pomembno tudi zato, ker bi se vsi potencialni (negativni) posegi v okolje najprej videli na potoku in njegovih občutljivih ekosistemih.

Organizirani pa so bili tudi drugi projekti in delavnice, ki niso bili neposredno povezani z ustanavljanjem parka, so pa pripomogli k vključevanju ljudi v aktivno sodelovanje pri kreiranju razvojnih možnosti okolja in k njihovemu poznavanju naravne in kulturne dediščine okolja v katerem živijo.

Ob Cerknjščici je bil leta 1995 organiziran *mednarodni tabor*. Organizator prostovoljnega tabora je bila nevladna organizacija Vitra, ki je v nekaterih projektih sodelovala z podjetjem Area. Namen tabora je bil s pomočjo delavnic in krožkov spoznati naravne ekosisteme potoka in del kulturne dediščine, izobraževanje na tem področju, osveščanje ljudi in sodelovanje z njimi ter mednarodno sodelovanje.

Vitra je leta 1996 v sklopu dolgoročnega razvojnega projekta *Dežela suhe robe* organizirala tudi *študijske krožke*, ki jih je financiralo Ministrstvo za šolstvo in šport ter MOP. V sklopu projekta so pripravili naravoslovne učne poti.

V okviru projekta Dežela suhe robe pa sta se odvijala tudi projekta *Razvojni potenciali Dežele suhe robe* in projekt *Slovensko podeželje, oskrba z energijo in njena učinkovita raba*. Pri slednjem sta moči združila oba lokalna akterje Area in Vitra. Naročnik projekta pa je bilo Ministrstvo za gospodarske dejavnosti.

5.1.2 Projekt Life

V Evropskem letu varstva narave (1995) je v Rakovem Škocjanu potekal seminar z naslovom *Naravovarstvo*. Na seminarju je svoje dosedanje delo predstavila tudi Area. V svoji predstavitvi je dala velik poudarek razvoja eko- turizma. Iz povzetka seminarja pa so razvidna tudi pričakovanja po čim prejšnji ustanovitvi Notranjskega regijskega parka in njegovi vključitvi v mednarodno varovana biosferna območja Unesca¹³.

Z dosegom tega cilja so člani projektne skupine Notranjski park, ki je delovala na projektih v podporo ustanovitve parka v okviru Aree, začeli razmišljati o ustanovitvi nevladne organizacije Notranjskega ekološkega centra. Njihovo idejo je podprl tudi Center za ekološke dejavnosti.

NEC je bil leta 1996 ustanovljen z namenom, da bi razvijal park, ki ne bi bil le zavarovano območje, ampak bi postal središče trajnostnega razvoja (ta ideja je bila predstavljena tudi na IV. svetovnem kongresu o parkih).

NEC je sodeloval tudi pri evropskem projektu Life, ki se je odvijal med leti 1995 in 1997. Izvajalec projekta je bilo podjetje Area, kasneje NEC, kot prijavitelj pa je nastopalo MOP (lokalni akterji v tem času namreč niso imeli dovolj znanja in resursov za prijavo evropskih projektov). Projekt je obsegal štiri sklope, od teh je NEC izvajal dva (ekokmetijstvo in načrt upravljanja).

V sklopu projektov je NEC, na lastno pobudo, ki sta jo sprejela Ministrstvo za okolje in Ministrstvo za kulturo, naredilo načrt upravljanja za Rakov Škocjan in Cerknisko jezero. Pri tem so nevladni organizaciji z lastnimi predpisi, dokumenti in protokoli dela pomagali upravljavci angleških parkov (Lake District). V času izdelovanja načrta upravljanja je bila s strani NEC-a narejena tudi anketa na 36-tih nosilcih različnih interesov. Anketa je pokazala, da Cerkničani park podpirajo. Vendar je bilo iz nje tudi razvidno, da vsak park podpira iz svojega zornega kota. Zato je bilo pomembno, da se interese poveže oziroma, da vsak v zavarovanem območju najde svoje mesto. NEC je tako na osnovi načrta upravljanja izdelal lokalni program s 35-timi nevladnimi organizacijami pod skupnim naslovom A21. Delo z nevladnimi organizacijami je vključevalo turistična, jamarska in ekološka društva, društva podeželskih žena, lovska društva, pašne skupnosti, društva za prizadete otroke, Pri teh programih so sodelovali z Zavodom za zaposlovanje, saj so v projekte vključili tudi

¹³ Mednarodni varstveni status imajo naravna območja, ki jih potrdi Mednarodni koordinacijski svet programa »Človek in biosfera« (MBA) pri UNESCO.

brezposelne preko javnih del. S tem delom so želeli povečati razvojno sposobnost lokalnega in regionalnega okolja, ki takrat ni bilo razvojno naravnano.

5.1.3 Projekt Matra

Velik prispevek k ustanavljanju parka in inventarizaciji ter raziskovanju naravnega in družbenega okolja, pa je dodal projekt Matra.

Projekt je finančno podprla nizozemska nacionalna nevladna organizacija KNNV¹⁴, do leta 1998 je projekt izvajal NEC¹⁵. Po besedah člana KNNV Petra Veena, je bil namen sodelovanja podpreti nevladno organizacijo pri ustanavljanju nove čvrste demokracije v bivšem komunističnem sistemu.

S programom Matra, ki je bil prvi tovrsten program v Sloveniji, je želela Nizozemska vlada podpreti bilateralne projekte med vlado in nevladnimi organizacijami. Hkrati pa je bila to podpora družbeni tranziciji v Srednji Evropi. Nepovratna finančna sredstva za projekt (3000.000 evrov), je v celoti prispevalo nizozemsko ministrstvo za zunanje zadeve, ki je odgovorno za podporo državam Srednje in Vzhodne Evrope.

Projekt »Vzpostavitev modela lokalne podpore v Regijske parku Snežnik«, ki je potekal v okviru programa Matra, se je odvijal tri leta in je bil namenjen podpori predvidenega notranjskega regijskega parka. Pisno podporo projektu Matra je v tem času dalo tudi Ministrstvo za okolje in prostor. Cilji projekta so temeljili na treh točkah:

- priprava upravljavsko-razvojnega načrta za Notranjski park (tako naj bi se sprva imenoval, obsegal pa naj bi prostor od Cerknice do Snežnika),
- priprava izobraževalnega gradiva za šole (pomen naravnih vrednot v regiji) in
- ločeni pilotski projekti na temo ekoturizma, biokmetijstva in okoljskega upravljalvskega sistema.

Upravljavsko-razvojni načrt naj bi bil po besedah nizozemskega koordinatorja prvi korak k ustanavljanju parka, oziroma vizija o tem, kako naj bi bile v parku organizirane aktivnosti na področju kmetijstva, ribištva, lova, turizma, varstva narave, itd.

¹⁴ KNNV je nevladna organizacija na nacionalni ravni. Je najstarejša naravovarstvena organizacija na Nizozemskem.

¹⁵ Sodelovanje med njima je bilo sklenjeno junija 1996 po srečanju v Istri.

Časovno lahko projekt razdelimo v dve fazi. V prvi fazi, ki jo je izvajal NEC, je bila narejena inventarizacija na območju predvidenega parka. V drugi fazi, ki jo je izvajal MOP pa je potekala izdelava načrta upravljanja in razvoja ter izdelava izobraževalnih gradiv, ki so jih izdelali učitelji lokalnih šol.

Z vzpostavitvijo ciljev projekta in sestavo delovne skupine se je začelo sodelovanje med dvema nevladnima organizacijama. NEC je oblikoval delovno skupino, ki so jo sestavljali trije člani. Vsak izmed njih je pokrival točke projekta. S strani NEC-a je bil oblikovan tudi upravljavski komite, ki so ga sestavljali priznani znanstveniki iz Inštituta za raziskovanje Krasa in Inštituta Jožefa Štefana. Nizozemski partner, KNNV, pa je oblikoval ekspertno skupino z nizozemskimi strokovnjaki s področij ekologije, upravljanja z naravo, izobraževanja in ekokmetijstva.

Sodelovanje med institucijama je sprva temeljilo na medsebojnem zaupanju in odprtih komunikacijskih odnosih, kar se je odražalo tudi v njihovem delu, ki je najprej potekalo v obliki diskusij z več lokalnimi skupnostmi in kasneje v obliki delavnic. Z načinom dela so si pridobili podporo lokalnih prebivalcev in lokalnih oblasti.

Vzroki za prekinitev sodelovanja so s strani različnih akterjev različni. Po besedah NEC, pa so kmalu ugotovili, da za tako velik projekt nima dovolj resursov, zato je predlagala prekinitev sodelovanja. Sodelovanje med NEC in KNNV se je zaključilo 20. 1. 1998 s prekinitvijo delovne pogodbe med institucijama.

5.1.4 Zaključek

Naštete projekte in naloge so izvajali lokalni strokovnjaki. V projekte so aktivno vključevali lokalne prebivalce. Nevladni sektor, v katerem so delovali lokalni strokovnjaki, je na Cerknishčem v tem času odigral pomembno vlogo. Ne le, da je aktiviral lokalno prebivalstvo, k sodelovanju je vzpodbudil tudi lokalne oblasti. Župani treh, kasneje štirih občin, so začeli skupno zastopati idejo o parku, občina Cerknica pa se v bodoče pojavljala tudi kot naročnik in plačnik projektov z Zavodom za zaposlovanje. V parku so namreč videli možnosti za razvoj in tako so se razvijanja ideje za ustanovitev parka tudi lotili.

Lokalno podjetje je v svojih projektih sodelovalo z nevladno organizacijo Vitra. Skupaj sta razvijala projekte na območju Cerknice, Loške Doline, Vita pa tudi na predelih izven območja parka. Edino smiselno pot za razvoj in hkrati ustanovitev parka sta videla v trajnostnem razvoju, ki omogoča sonaravno kmetijstvo ter ekoturizem (slednjemu je bilo posvečeno tudi več razprav). V namen razvijanja okolja v tej smeri je bil ustanovljen NEC,

katerega cilj je bil tudi okoljsko izobraževanje, povezovanje različnih akterjev razvoja, trženje in promocija turizma, razvijanje blagovne znamke,

Podjetje Area, kasneje nevladna organizacija, je z razvojne perspektive park želela približati domačinom in tako pridobiti njihovo podporo. Domačini, ki so se aktivno vključili v projekte, ne le preko javnih del ampak tudi preko delavnic, taborov, študijskih krožkov, čistilnih akcij, so imeli možnost aktivne participacije v samem procesu. S svojimi mnenji in idejami so pomagali načrtovalcem parka ustvariti sliko o tem, kako razvito je okolje in predvsem o tem, koliko in kako so pri razvoju območja pripravljeni sodelovati. Pri tem se je pokazalo, da so domačini motivirani, da imajo ideje in želje, vendar sami ne želijo prevzeti prevelike odgovornosti ali tveganja v morebitnem primeru neuspeha začrtanega projekta.

Sam pojem trajnostnega razvoja se je takrat v slovenskem prostoru šele uveljavljal. Predvsem je bilo potrebno lokalnemu prebivalstvu razložiti in praktično pokazati njegov pomen in prednosti. Najbolj primerne za takšno informiranje so vsekakor nevladne organizacije, ki svoje lastno okolje delovanja najboljše poznajo in zato vedo, kaj si ljudje želijo, oziroma predvsem to, kaj pričakujejo in pod kakšnimi pogoji so pripravljeni sodelovati v tovrstnem razvoju.

Poleg sodelovanja v lokalnem okolju pa je pomembno tudi sodelovanje lokalne organizacije z državnimi institucijami. To sodelovanje je bilo vzpostavljeno z Zavodom za zaposlovanje Ljubljana, MOP in morda še kakšno institucijo. Državne institucije so v večini finančno podpirale lokalne projekte ali pa so nastopale kot prijavitelj evropskega projekta (MOP za projekt Life). Tovrstno sodelovanje je vsekakor pomembno, vendar kljub temu ni bilo dovolj za vzpostavitev komunikacijskih form v smislu aktivnega sodelovanja pri sooblikovanju prostora. To potrjujejo tudi velika pričakovanja nevladne organizacije o skorajšnji ustanovitvi parka že leta 1995. Lokalni akterji so »svoje delo« v lokalnem okolju opravljali, državne institucije pa njihovih idej kar niso mogle pravočasno zapisati v pravni jezik. V tem smislu je med državno in lokalno institucijo nastajal prazni prostor v komunikaciji.

Na prvi pogled se zdi, da je bila odprta komunikacija med MOP in NEC vzpostavljena s podporo ministrstva nevladni organizaciji za izdelavo Načrta upravljanja za Rakov Škocjan in Cerkniško jezero. Vendar se nadaljnje sodelovanje zaradi zasledovanja različnih ciljev razvoja v bodoče ni vzpostavilo. Nezainteresiranost za sodelovanje z ene in druge strani je bila vidna tudi v naslednjih letih.

5.2 Nadaljevanje projekta Matra in uradni postopek ustanavljanja parka

V času sodelovanja z lokalno nevladno organizacijo je imel KNNV dobre odnose s številnimi drugimi koordinatorji v Sloveniji - koordinatorjem IUCN Parks za Life Project in koordinatorjem Regionalnega ekološkega centra. Po pogovorih z njima se je po prekinitvi sodelovanja z NEC, KNNV odločil, da k projektu povabi Ministrstvo za okolje in prostor.

Sodelovanje med nacionalno nevladno organizacijo KNNV in državno institucijo MOP se je začelo 1. 7. 1998. Za lokalnega projektnega vodijo pa je bila izbrana strokovnjakinja iz Uprave za varstvo narave ministrstva za okolje. Oblikovana je bila tudi nova delovna skupina pod vodstvom takratnega ministra za okolje in prostor. Delo projekta, Načrt upravljanja in razvoja za Regijski park Snežnik, se je nadaljevalo v treh fazah¹⁶.

Delovno skupino, ki je bila potrjena avgusta, je sestavljalo 15 članov. Ti so bili s področij: po en član s Postonjske jame, Nacionalnega inštituta za biologijo, Občine Logatec, Občine Loška dolina, Vodnogospodarskega inštituta, Inštituta za ekonomska raziskovanja, Zavoda za ribištvo, Notranjskega muzeja, Inštituta za trajnostni razvoj, Občine Ilirska Bistrica in nevladne organizacije Vitre. Po dva člana pa sta bila z Zavoda za gozdove Postojna in z ZRC SAZU Inštituta za raziskovanje krasa. Omenjeni člani so v večini lokalni strokovnjaki. Naloga delovne skupine v prvi fazi projekta je bila priprava pisnega gradiva, ki je vsebovalo predlagane sektorske cilje.

Nizozemska strokovnjaka in slovenska koordinatorica so nato predlagane cilje razvrstili v 16 različnih tem. Pripravili pa so tudi definicijo regijskega parka, v kateri so navedeni skupni cilji in glavni cilji na nacionalni ravni.

16. 9. 1998 so člani delovne skupine na interni delavnici v Postojni predlagali dodatne cilje po posameznih temah. Delo te delavnice je bilo najprej na seji sveta projekta predstavljeno županom, takrat še sedmih občin, ki naj bi bile vključene v park¹⁷.

Župani so imeli možnost v razpravi predstaviti svoje poglede na park in projekt. Tako kot prva, tudi druga delavnica dan kasneje, ni bila namenjena širši javnosti. 17. 9. 1998 je bilo v Postojno vabljenih 94 udeležencev. Med njim so bili župani, predstavniki ministrstev in

¹⁶ Dopolnitev inventarizacije, ki jo je izdelal NEC, določitev ciljev in določitev ukrepov. Vse to je bilo delo delovne skupine ob sodelovanju in vodenju strokovnjakinje Uprave za varstvo narave.

¹⁷ To so bile Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Logatec, Loška dolina, Pivka in Postojna.

strokovnih institucij, predstavniki podjetij, predstavniki lokalnih in nacionalnih nevladnih organizacij, predstavniki regionalnih zavodov za varstvo naravne in kulturne dediščine ter upravljavci zavarovanih območij drugod po Slovenji, dva predstavnika hrvaških institucij in člani delovne skupine ter nizozemski strokovnjaki. Delavnice se je udeležilo 64 vabljenih.

Namen delavnice ni bil le predstavitev dela delovne skupine, ampak tudi doseči čim večjo aktivno udeležbo čim večjega spektra interesov, uskladiti interese varstva in razvoja ter doseči čim večji kompromis med akterji. Delavnica je bila dobro izhodišče za nadaljnje delo delovne skupine, ki je pridobljene predloge ciljev uredila v »idealne« cilje ter ugotovila konflikte med njimi. Na delavnici so povabljeni udeleženci oblikovali 30 novih ciljev in 62 ukrepov. Na delavnici oblikovane cilje je nato obravnavala Uprava RS za varstvo narave, ki je na podlagi predlogov iz delavnice izdelala novo poročilo. To so dobili člani delavnice, ki so konec januarja 1999 na delavnici v Postojni cilje še enkrat obdelali. Cilji se navezujejo na področje varstva narave, okolja in kulturne dediščine ter cilje razvoja. Po enakem postopku je potekalo tudi opredeljevanje ukrepov v naslednjem letu.

Delovna skupina je bila novembra 1998 potrjena za delo v drugi fazi projekta - oblikovanjem ukrepov. Vzporedno s to fazo je potekal podprojekt Okoljsko izobraževanje, ki je obsegal pripravo didaktičnega kompleta za Cerkniško jezero za osnovne šole. Delovno skupino, ki je sodelovala v tem podprojektu so sestavljali lokalni učitelji Osnovne šole Cerknica, Osnovne šole Toneta Šraja Nova vas, Osnovne šole Jožeta Krajca Rakek in Osnovne šole Heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu.

Delo v drugi fazi projekta je potekalo po enakem principu kot v prvi fazi. Člani delovne skupine so do sredine januarja 1999 pripravili predlagane ukrepa, ki bodo omogočili dosego zastavljenih ciljev na septembrski delavnici.

26. 1. 1999 so se na interni delavnici v Postojni zbrali člani delovne skupine in nizozemski strokovnjaki. Skupaj so pregledali predlagane ukrepe in jim dodali nekaj novih. Novi predlogi ukrepov pa so nastali tudi na delavnici 28. 1. 1999, katere se je udeležilo kar osemdeset zainteresiranih povabljenecv. Med vabljenimi so bili nekateri poslanci, ki izhajajo iz območja predvidenega parka, župani in predstavniki občin, ministrstva in strokovne institucije, gospodarstveniki, nevladne organizacije, Uprave RS za pospeševanje kmetijstva, zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine, predstavniki uprav slovenskih parkov, predstavniki Nacionalnega parka Risnjak na Hrvaškem, člani delovne skupine in nekateri drugi strokovnjaki.

Na osnovi rezultatov delavnice je nato delovna skupina pripravila predloge ukrepov za posamezna področja¹⁸ ter predlogov območij z enotnimi ukrepi, tako imenovani zoninig. Pri tem delu, ki je potekalo v obliki sestankov¹⁹, so sodelovali nosilci interesov posameznih področij.

Namen sestankov, ki so potekali z nosilci interesov je bil informirati zainteresirane ter pridobiti njihova mnenja in predloge. Udeleženci sestankov so opozorili na meje parka, način upravljanja in na finančno pomoč občinam ter subvencije lastnikom zemljišč, na informiranje lokalnih prebivalcev ter na že obstoječe konflikte med dejavniki.

Sledila je zadnja delavnica v okviru projekta Matra. Organizirana je bila 10. 6. 1999 v Postojni. Namen delavnice je bil pregled predlogov splošnih ukrepov in ukrepov po posameznih področjih parka. Delavnice so se poleg delovne skupine in sodelavcev KNNV ter vseh povabljenih iz prvih dveh delavnic, udeležili tudi predstavniki Ambasade Kraljevine Nizozemske. Na delavnici zbrane komentarje in priporočila so nato še enkrat pregledali nosilci interesov, ki so na sestankih sodelovali pri pripravi ukrepov za posamezno področje. Njihove pripombe in dopolnitve so pomagale pri pripravi končnega besedila ukrepov.

Produkt triletnega projekta in sodelovanja slovenskih in nizozemskih strokovnjakov je gradivo z naslovom **Regijski park Snežnik - izhodišča za načrt upravljanja**. Po besedah nizozemskega koordinatorja projekta je »projekt dober primer dvostranskega sodelovanja med slovenskimi oblastmi in nevladnimi organizacijami in je pripomogel k boljšemu razumevanju vzajemnega procesa načrtovanja.«

V gradivu so omenjeni naslednji nadaljnji cilji in ukrepi. Cilji varstva in razvoja obravnavajo: varstvo narave in krajine (varstvo naravnih procesov in omogočanje njihovega nemotenega delovanja, ohranjanje biotske raznovrstnosti, ohranjanje ekosistemov), varstvo okolja (zmanjševanje onesnaženosti vodotokov in preprečevanje nastajanja novih virov onesnaževanja) in varstvo kulturne dediščine (varstvo spomenikov, ljudskega izročila, podpora delovanju obstoječih muzejev in podpora ustanavljanju novih). Cilji po dejavnostih pa obravnavajo sledeča področja: lokali in regionalni razvoj za potrebe domačega prebivalstva, rekreacija in turizem, kmetijstvo, upravljanje z gozdovi, upravljanje s prosto

¹⁸ Področja so razdelili na: jamarstvo in varovanje jam, gozdarstvo, turizem in rekreacija, ribištvo, kmetijstvo ter urejanje in varstvo površinskih voda.

¹⁹ Sestanki so potekali v drugi polovici aprila in prvih dneh maja 1999.

živečimi živalmi (lovstvo, ribištvo), upravljanje z vodami, promet, urejanje naselij in komunalno urejanje in obrambo. Druge pomembne teme, na katere se nanašajo cilji, so institucionalizacija parka, raziskovanje, informiranje in izobraževanje, območja ob parku in povezovanje z drugimi parki (več v knjigi).

Predlogi ukrepov pa se nanašajo na področja: varstvo narave, upravljanje z divjadjo in lov, ribe in ribištvo, upravljanje z jamami, varstvo voda, gozd in gozdni prostor, lokalni in regionalni razvoj, državne pomoči, turizem, rekreacijo, kmetijstvo in ekokmetijstvo, promet in urejanje naselji, obrambo ter informiranje in izobraževanje.

Vsak predlagan ukrep v naštetih sklopih vsebuje opis ukrepa, nosilca ukrepa, izvajalca, oceno stroškov izvajanja ukrepa, možne vire financiranja in prioriteto (več v knjigi).

5.2.1 Mnenja lokalnih akterjev med projektom Matra

Delo delovne skupine so preko medijev spremljali tudi ostali pomembni lokalni akterji.

Tako je Občinski svet Občine Postojna takoj pokazal interes za sodelovanje v projektu. 24. 9. 1998 na 35. seji, ki se je nadaljevala 30. 9. in 8. 10. 1998, je razpravljal o vprašanih ureditve regijskega parka, vključevanju Postojne v projekt, o statusu poligona Poček in drugem. Občinski svet je na 35. seji ugotovil, da se je v preteklih letih že razpravljalo o parku, vendar je zaradi nepravilnega spremljanja dogodkov veliko stvari šlo mimo občine. Sedaj te napake nočejo ponoviti, zato bodo določili ustrezno osebo, ki bo aktivno sodelovala v projektu. Iz zapisnika se je razvidno, da so svetniki imeli pričakovanja glede parka, predvsem na področju razvoja turizma v občini in ureditve statusa poligona Poček ter vzpostavitvi reda na tem območju. Svetniki so vprašanja, ki so se porodila na seji, naslovili na slovensko koordinatorko projekta.

Delo delovne skupine je bilo v maju in juniju 1999 predstavljeno vsem Občinskim svetom predvidenih parkovnih občin. Njihova mnenja so bila sledeča:

Svetniki občine Pivka so predlagali, da se določi, kako velike hotele se bo smelo graditi v naravi. Bili so proti omejitvam za mala smučišča, motila jih je meja parka, ki je bila prerezana z avtocesto, opozorili pa so tudi na nekatere občinske projekte, ki jih park ne bi smel omejevati. Svetniki niso bili proti parku, zanimalo jih je, kdaj lahko pričakujejo njegovo ustanovitev.

Občinski svet občine Loški Potok je predlagal, da naj bo njihova občina v enem parku in ne dveh. Zanimalo jih je, zakaj so načrtovalci meja parka iz območja parka izločili Lož in

Stari trg. Strinjali pa so se z načrtovalci parka, da industrijska cona ne sodi v park. Svetniki so pozdravili park kot naravno in razvojno območje.

Svetniki občine Loška Dolina so predlagali, da je potrebno čim prej informirati domačine glede omejitev in jim dati možnost, da povedo svoje mnenje. Predlagali so tudi večje sodelovanje občin pri prijavi na EU projekte za področja komunalne ureditve in gradnje čistilnih naprav. S parkom kot razvojnim okoljem so se svetniki strinjali.

Bolj skeptični so bili *svetniki občine Logatec*. Poudarili so, da se lokalnega prebivalstva ne sme preveč omejiti. Zato so predlagali takojšnje informiranje domačinov.

Občinski svet občine Cerknica je zanimalo, kako bo park vplival na industrijo, kako bo s financiranjem in kje bo sedež parka. Zanimalo jih je, kdaj bo park zaživel, saj se je na območju Cerknice odvilo že kar nekaj projektov, rezultata, ki ga ljudje pričakujejo, pa še ni.

Postojnski svetniki so predlagali režime tudi za poligon Poček. Predlagali so tudi spremembe glede meja parka in čim prejšnje informiranje domačinov. Podprli so park kot projekt trajnostnega razvoja občine.

Občinski svet občine Bloke je zanimalo, kako bo z razvojem malega gospodarstva. Predlagali so dodatno pomoč kmetom, koristno bi bilo tudi narediti blagovno znamko, pod katero bi lahko prodajali svoje izdelke. Zanimalo pa jih je tudi, kako bo s financiranjem parka. Menili so, da omejitve v parku niso tako velike, da se občina ne bi vključila vanj.

Svetniki občine Ilirska Bistrica so predlagali, da se kmete čim prej seznanijo s pogoji kmetovanja v parku. Poudarili so pomen varovanja živali in rastlin, vendar so opozorili, da načrtovalci parka ne smejo pozabiti na ljudi, ki tu živijo.

Interes po sodelovanju v projektu Matra (tako v planu razvoja kot tudi na področju okoljskega izobraževanja) je januarja 1999 izrazila tudi družba Liv Postojna d.d.. V gradivu, ki so ga poslali na MOP, so opisali prizadevanja in ukrepe družbe za okolju čim bolj prijazno proizvodnjo. Med drugim so zapisali, da z aktivno vključitvijo v projekt vidijo priložnosti v predstavitvi svojih okoljevarstvenih dejavnosti širši družbi in hitrejšemu doseganju ciljev s pridobitvijo finančne pomoči za tiste programe, ki sovpadajo s cilji projekta. S svojimi strokovnjaki so pripravljene tudi sodelovati pri izobraževanju o varstvu okolja. Opozorili pa so, da so vlaganja v »neproduktivne« namene za njih velika finančna obremenitev in da bi morebitne omejitve njihove produkcije ogrozile obstoj družbe.

5.2.2 Ostalo delo MOP v času projekta Matra

MOP je v času projekta Matra pripravljaj tudi osnutek novega *Zakona o ohranjanju narave*. Ta je bil sprejet julija 1999. Zakon v prvih členih opredeli in razloži nekatere pojme kot so biotska raznovrstnost, naravno ravnovesje, naravne vrednote. V nadaljevanju opredeli subjekte ohranjanja in varstva. To pa so fizične in pravne osebe ter država, lokalne skupnosti in druge osebe javnega prava, ki so pri zagotavljanju varstva dolžne medsebojno sodelovati. Zakon v členih navaja, da je država dolžna skrbeti za naravne vrednote državnega pomena, lokalna skupnost pa za naravne vrednote lokalnega pomena. Tako akt o zavarovanju naravne vrednote ali zavarovanega območja lahko sprejme vlada ali pa pristojni organ lokalne skupnosti. Prav tako je lahko ustanovitelj zavarovanega območja vlada ali pa ena oziroma več lokalnih skupnosti.

Zakon v 5. in 6. odstavku 53. člena opredeli ožja in širša zavarovana območja. Med ožja zavarovana območja sodijo naravni spomeniki, strogi naravni rezervati in naravni rezervati. Med širša zavarovana območja pa sodijo naravni, regijski in krajinski parki.

Ustanovitelj je pred sprejemom akta o zavarovanju dolžan seznaniti javnost z vsebino osnutka akta o ustanovitvi ožjega zavarovanega območja. Na javni predstavitvi mora ustanovitelj seznaniti javnost z osnutkom akta o zavarovanju, s katerim se ustanavlja širše zavarovano območje. Javna predstavitev mora trajati 60 dni. V tem času ima javnost možnost, da odda svoja mnenja in komentarje.

Zakon nikjer ne navaja pravice javnosti do sodelovanja med samim procesom ustanavljanja zavarovanega območja oziroma med procesom nastajanja osnutka akta.

V prvem odstavku 70. členu zakon opredeli regijski park kot: »obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa z naravo uravnovežen.«

Na podlagi 47. in v skladu s 104. členom Zakona o varstvu okolja (ZVO), je bil jeseni leta 1999 izdelan in sprejet *Nacionalni program varstva okolja (NPVO)*. NPVO je bil v tistem času, kot tudi ostala okoljska politika, podrejen evropskim okoljevarstvenim zahtevam za vstop Slovenije v Evropsko unijo.

V poglavju biotska raznovrstnost NPOV ministrstvo ugotavlja, da Slovenija po ocenah mnogih strokovnjakov sodi med območja z veliko biotsko raznovrstnostjo. K tej raznovrstnosti prispevajo gozdovi, jame, vodni ekosistemi, mokrišča, alpski svet itd. Stanje

biotske raznovrstnosti se spreminja postopno. Osušeni so mnogi močvirski travniki, na velikih kmetijskih površinah se kopičijo kemikalije. Za takšno stanje je več vzrokov: neuskkljenost med sektorji in prevlada ekonomsko močnejših sektorjev, pomanjkljiva zakonodaja in njeno neučinkovito izvajanje, skromna sredstva za ohranjanje biotske raznovrstnosti, premajhen pomen nevladnega sektorja, premajhna ozaveščenost in dejstvo, da javnost nima možnosti participacije. Slovenija je za ureditev tega področja sprejela projekt Natura 2000, ki je tudi pogoj za vstop v Evropsko unijo.

Vstop Slovenije v unijo je od nje zahteval tudi povečanje zaščitenege ozemlja s takratnih 8% na 30%. Zato je v NPVO predvidena tudi priprava in izdaja aktov o razglasitvi naravnih parkov. Med parki je omenjen tudi Notranjsko-Snežniški park, rok za izdajo akta pa je predviden do leta 2002.

5.2.3 Uradni postopek ustanavljanja parka

Formalno sodelovanje slovenskih strokovnjakov z KNNV se je z zaključitvijo projekta Matra končalo. Začel se je uradni postopek ustanavljanja parka, ki ga je vodilo MOP. Ministrstvo je vodilo potek priprav za ustanovitev parka. Izdelalo je načrt dela do sprejema akta o zavarovanju. V načrtu dela je določilo postopek nastajanja osnutka uredbe za park. V celoti pa je uradni postopek ustanavljanja parka tudi financiralo.

Glavna točka uradnega postopka je bila izdelava osnutka uredbe, ki je predstavljala osnovo za formalno ustanovitev parka. Uradni postopek ustanavljanja parka naj bi potekal v šestih fazah, ki pa niso bile v celoti izpeljane, tako kot tudi ni bil dosežen končni cilj - ustanovitev parka. Glavne točke posameznih faz so bile:

- a) I. faza - izdelava strokovnih podlag za osnutek uredbe. Te naj bi nastale na ARSO.
- b) II. faza - pravna služba MOP preuči strokovne podlage in napiše osnutek uredbe.
- c) III. faza - predstavitev osnutka uredbe županom in občinskim svetom.
- d) IV. faza - medresorsko usklajevanje.
- e) V. faza - vlada potrdi osnutek uredbe.
- f) VI. faza - javna razgrnitev.

V **prvi fazi** uradnega postopka so na ARSO pripravili predloge režimov za posamezne dejavnosti (vode, kmetijstvo, gozdarstvo, lov, ribolov, turizem, šport in rekreacijo, planinstvo, jamarstvo, naselja, infrastrukturo, promet, izkoriščanje rudnin, vojaške dejavnosti). Predlogi režimov so nastali s sodelovanjem Zavoda za gozdove Slovenije, Ministrstva za okolje in prostor - Upravo Republike Slovenije za varstvo narave, regionalnih zavodov za varstvo

naravne in kulturne dediščine Nova Gorica in Ljubljana, Triglavskega narodnega parka in Parka Škocjanske jame in dvema recenzentoma z območja parka.

Samo pri režimih za lov so poleg že naštetih sodelovali še Zveza lovskih družin Notranjske Cerknica, Notranjski muzej Postojna, Občina Ilirska Bistrica, Zavod za gozdove Slovenije - Gojitveno lovišče Jelen, Zveza lovskih družin Notranjskega LOG Postojna in Lovska družina Planina, LD Pivka, LD Hrenovice ter LD Kozlek.

Osnutke režimov so nato komentirali: Zavod za gozdove Slovenije, Notranjski muzej Postojna, ZVNKD Nova Gorica in Ljubljana, ARSO, MOP, prostorski planer in projektant turistično-rekreacijskih centrov in Urad RS za prostorsko planiranje.

V času nastajanja strokovnih podlag so na ARSO ugotovili, da je potrebno projekt ustanavljanja parka dvigniti na raven Vlade in tako zagotoviti sodelovanje ministrstev pri pripravi uredbe. Vzroki, ki so bili navedeni za to odločitev so naslednji: ustanovitev parka presega okvire zgolj MOP (potrebna je podpora drugih ministrstev), sredstva, ki so namenjena za varstvo narave nikakor ne omogočajo ustreznega upravljanja, sodelovanje med ministrstvi poteka pomanjkljivo. Poleg tega je bila osnovna ideja, ki se je poudarjala vse do konca, da bo park razvojno naravnan, da bo ljudem omogočil boljše življenje, itd. Za vse te cilje pa je vsekakor potrebno sodelovanje ministrstev in zagotovitev ustreznih sredstev.

Da bi projekt postal vladni, naj bi Vlada sprejela program ustanovitve parka ter sklep o odgovornih osebah na ministrstvih. Ministrstvo za okolje naj bi določilo faze v postopku ustanavljanja parka, kjer bi se vključila ostala ministrstva, ki bi tudi poslala pregled državnih pomoči in drugih oblik proračunske porabe preko javnih razpisov, kjer je lega v zavarovanem območju narave eden od kriterijev izbora. Ministrstva naj bi tako sodelovala ne le v medresorskem usklajevanju, ampak bi tudi dajala pripombe na delovno verzijo uredbe. Predviden način dela v praksi ni zaživel.

Prvi informativni sestanek ministra z župani je bil 14. 1. 2001. Namen sestanka je bil županom predstaviti delo preteklega leta in program dela za tekoče leto. V gradivu, ki so ga prejeli župani za omenjeni sestanek, je bilo predstavljeno trenutno stanje, trenutne in načrtovane aktivnosti na območju, bila so predstavljena sredstva informiranja javnosti ter členi Zakona o ohranjanju narave, ki se kakorkoli navezujejo na ustanavljanje zavarovanih območij. Župani na sestanku niso nasprotovali parku, so jih pa zanimale možnosti za gospodarski razvoj območja in financiranje parka. Pojavilo se je tudi vprašanje, na kakšen način bo v park vključen vojaški poligon Poček. Nekateri župani so na sestanku že izrazili željo po tem, da bi bil sedež uprave parka ali informacijski center v njihovi občini.

V **drugi fazi** uradnega postopka je pravna služba MOP preučila pripravljene strokovne podlage in na osnovi teh predlogov napisala osnutek uredbe. Z zapisom predlogov režimov v pravni jezik se je zaključila druga faza uradnega postopka ustanavljanja parka.

V naslednjih mesecih so na delovno verzijo osnutka uredbe dajala pripombe ministrstva, ki so po ocenah sekretarja ministrstva za okolje kakorkoli vključena v proces nastajanja parka. Izbrana ministrstva so bila Ministrstvo za finance, Ministrstvo za notranje zadeve, Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za obrambo, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za kulturo, MOP, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ministrstvo za promet in Služba vlade za lokalno samoupravo. Nekatere njihove pripombe so bile vključene v osnutek uredbe, ki je nato bila predstavljena županom, občinskim upravam in občinskim svetom.

Župani parkovnih občin so bili v komunikacijski proces vključeni v tretji fazi uradnega postopka ustanavljanja parka. Zakon te faze sicer ne predpisuje, vendar so si župani, njihove uprave ter občinski sveti pri bivšem ministru za okolje, gospodu Gantarju, izborili pravico do predstavitve osnutka uredbe, preden bo ta poslana v medresorsko usklajevanje. Obljube se je držal tudi minister Kopač.

V **tretji fazi** uradnega postopka ustanavljanja parka so župani skupaj z občinskimi upravami dajali pripombe in predloge na osnutek uredbe, ponekod so zahtevali dodatna pojasnila. MOP je njihove pripombe preučil in nato nekatere vključil v osnutek uredbe. Dopolnjena uredba je bila tako pripravljena na razprave občinskih svetov vsake občine.

Pripombe, ki se mi zdijo pomembne za nadaljnji razplet dogodkov, sem na kratko povzela:

Občinski svet Občine Bloke je med drugim opozoril na predkupno pravico države in na prepoved prodaje državne lastnine. Svetniki so pojasnili, da ima vojska na območju njihove občine več propadajočih objektov in zemljišč, ki jih ne uporablja. Omenjeni prepovedi bi reševanje takšnih problemov samo otežilo. Župan je predlagal, da se uredba pošlje tudi kmetijsko-gozdarski zbornici in da se v razpravo o uredbi vključi tudi industrijo.

Občinskemu svetu občine Logatec so se omejitve v osnutku uredbe zdele prestroge. Zanimalo jih je, kako bodo urejena kmetijska nadomestila, opozorili pa so tudi na nejasnost določenih členov uredbe in nerazumljivo definiranje nekaterih pojmov. Zanimalo jih je tudi, če bodo še lahko polharili.

Občinski svet občine Loški Potok moti, da je njihova občina razdeljena v dva parka. (Ustanavljal se je tudi park Kočevja - Kolpa.) Zanimalo jih je, kako je s predkupno pravico

države. Opozorili so tudi na mnenja domačinov, ki nočejo biti zaradi parka omejeni v razvoju. Njihovo mnenje glede parke je vedno bolj negativno, povečuje se nezaupanje do države. Zato so svetniki predlagali, da se domačinom natančno predstavita park in uredba. Župan je opozoril na pomen prometnic, ki občino povezujejo s svetom. Moti pa ga nepovezanost med ministrstvi glede zagotavljanja finančnih virov za razvoj. Zanimalo ga je tudi, koliko parkov bo država še ustanovila in če jih bo sposobna finančno podpirati in vzdrževati.

Občinski svet občine Postojna in vso postojnsko javnost je razburila novica o izključitvi vojaškega poligona Poček iz območja parka. Zaradi tega so svetniki menili, da uredba ni primerna za obravnavo. V primeru, da vlada Počka ne bo vključila v park, svetniki predlagajo, da se iz parka izključi vsa območja občine Postojna. Župan je opozoril na referendum, ki je bil v občini izveden na temo Počka. Na njem je 70% udeležencev glasovalo proti Počku. Poudaril je, da se nikoli niso pogovarjali o ukinitvi poligona, ampak da bi ta deloval po določenih pravilih v okviru parka. S tem je občina želela omejiti samovoljno ravnanje vojske, s katero se že dve leti pogaja o tem, kako bo uredila okoljske standarde. Želela pa je tudi zaščititi vodne vire, ki so pomembni za jugovzhodno Slovenijo. Župan je tudi poudaril, da bo nadaljnja obravnava za krajanje s strani občine organizirana le, če bo Poček vključen v park. Menil je tudi, da je za upravljanje parka namenjeno premalo finančnih sredstev. Občinski svet je ministrstvo opozoril, da kmetje o parku ne vedo nič ali pa imajo napačne informacije. Svetniki so podvomili, da bo ministrstvu uspelo prepričati krajanje za park sedaj, ko so izključili Poček.

Tudi **občinski svet občine Pivka** je motilo, da je Poček izvzet iz parka. Poudarili so, da si ljudje parka v občini ne želijo. Če bodo prisiljeni v park, bodo na občini organizirali referendum. Izrazili so željo, da bi se sestanki večkrat organizirali, poleg tega pa bi bilo prav, da se uredba predstavi vaškim skupnostim. Te bi se tako lažje odločile, če v park sploh želijo. Svetnike je tudi zanimalo, zakaj ne smejo letati ultra lahka letala, vojaška pa lahko. Po mnenju župana je uredba naravnana preveč naravovarstveno in premalo razvojno. Podvomil je, da bodo subvencije iz EU res prišle v park in ne bodo ostale v Ljubljani. Problematična se mu je zdela tudi predkupna pravica države. Predstavnikom ministrstva je še povedal, da je skupina županov podpisala izjavo o sedežu parka na Gradu Snežnik.

Občinski svet občine Ilirska Bistrica in župan so izrazili željo, da želijo sedež parka v svoji občini. Moti jih, da v uredbi niso dajalec soglasja, ampak dajejo le mnenja. Zanimale so jih konkretne meje parka, ki morajo biti po njihovem mnenju določene do parcele natančno. Župana je zanimalo, če bodo v parku dovoljene veterнице. Vsi pa so se strinjali, da so krajanje premalo informirani. Zato je potrebno domačinom predstaviti uredbo in jim omogočiti, da

izrazijo lastno voljo in se samo odločijo, ali želijo park ali ne. Župan je še opozoril na namero vojske, ki naj bi želela s cesto povezati vojaška poligona Poček in Bač.

Občinski svet občine Cerknica si želi bolj materinskega odnosa države do občin. Prav tako kot svetniki Ilirske Bistrice si tudi cerkniški svetniki želijo biti v nastajanju uredbe dajalec soglasja in ne le posredovalec mnenj. Opozorili so, da uredba ne sme omejevati ljudi. Zanimalo jih je, kakšen vpliv bodo imele občine v javnem zavodu, ki bo park upravljal in kje bo sedež parka. Tega želijo v svoji občini, saj je 70% prebivalcev Cerknice vključenih v park. Župan je še dodal, da bo občina v primeru predolgega zavlačevanja pri ustanavljanju parka s strani ostalih občin, preko projektov EU ustanovila svoj park.

Občinski svet občine Loška Dolina je želi, da se naselja izvzamejo iz parka. Opozoril je na pomen industrije v občini, ki zaposluje kar 90% prebivalcev občine. Zato ga je zanimalo, kaj pomeni park za industrijo. Boji se omejitev, opozarjal je na premajhne subvencije kmetom, motila pa ga tudi predkupna pravica države. Pri oblikovanju uredbe pa želi biti dajalec soglasja.

Župani in občinski sveti parku niso nasprotovali, so pa opozarjali na skeptičnost krajanov in naraščanje nezaupanja domačinov do države. Pričakovali so, da bo uredba bolj naklonjena trajnostnemu razvoju in ne le naravovarstvu. V njej so videli preveč omejitev in premalo razvojnih usmeritev in spodbud. Opozorili so na zaraščanje površin, propadanje starih objektov in izseljevanje mladih. Uredba, ki bi izhajala iz trajnostnega razvoja, bi lahko pripomogla k reševanju takšnih problemov. Menili so, da je uredba nastala v Ljubljani in da imajo občine premajhen vpliv na njeno oblikovanje. Zato so si želeli večjega sodelovanja med ministrstvom in občinami, ki ne bi le dajale mnenja, ampak bi tudi soodločale. Želeli so tudi, da se krajani samo odločijo ali želijo park ali ne. Zato pa jim je potrebno podrobno predstaviti park in uredbo.

Na participativni pristop k javnostim so opozarjali tudi načrtovalci parka na ARSO, ki so ugotovili, da ne vključevanje lokalnih deležnikov ne bo pripeljalo do željenih rezultatov. Zavedali so se tudi, da ustanavljanje parka ne poteka v smeri razvijanja okolja, ki bi domačinom prinesel nove priložnosti. Zato so predlagali, da se v projekt vključi tudi strokovnjake s področja gospodarstva in družboslovja, ki bi s svojimi idejami projekt ustanavljanja parka pomagali voditi.

Sledilo je obdobje usklajevanja različnih interesov države, posameznih ministrstev (MOP in Ministrstva za obrambo) in interesov občin. Ozračje je bilo zelo nemirno ne le zaradi želje po uskladitvi nasprotnojučih si interesov, ampak tudi zaradi bližajočih se volitev. Tega so se

zavedali tako predstavniki državnih, kot tudi lokalnih oblasti. Odprta in iskrena komunikacija zaradi predvolilnih bojev skoraj ni bila več mogoča.

Minister za okolje je 11. 1. 2002 povabil župane parkovnih občin na sestanek, na katerem jih je želel seznaniti s stališči iz razprav na posameznih občinskih svetih. Sestanka so se poleg ministra udeležili tudi predstavnik Zavoda za turizem, predstavnik Regionalne razvojne agencije ter državni podsekretar na Ministrstvu za okolje.

Minister je na sestanku poudaril, da je uredba napisana v pravnem jeziku in da je vse, kar v uredbi ni prepovedano, dovoljeno. Povedal je tudi, da se pripravlja rebalans proračuna za leto 2003, kjer si bo MOP prizadevalo za dodatne finančne vire za park Snežnik.

Župani pa so na sestanku poudarili že izrečeno. Opozorili so na propadajoče kasarne na območju parka, podvomili v smiselnost uvrščanja tistih naselji v park, kjer so industrijska podjetja, poudarili da bi lokalne skupnosti morale imeti večji vpliv na upravljanje parka, opozorili so na smiselnost vključevanja predlogov občin preden bo uredba šla na vlado. Opozorili so tudi na lokalna vprašanja in probleme (poligon Poček) in pogoje za nadaljnje sodelovanje (Občina Postojna bo iz parka izstopila, če vanj ne bo vključen vojaški poligon).

Minister je ob koncu sestanka podaril, da si bodo z Ministrstvom za obrambo prizadevali za rešitev problema glede Počka, v delovni osnutek uredbe bodo vnesli popravke, nato pa bo, še preden bo šla uredba na vlado, še enkrat sklical sestanek z župani.

MOP se je nato začelo pogajati z Ministrstvom za obrambo (MO) glede poligona Poček. Sklep sestanka 13. 2. 2002 je bil, da se območje Počka vključi v območje parka kot vplivno območje, vojaške aktivnosti naj ne slabšajo stanja okolja predvsem podtalnice in naj upoštevajo okoljevarstveni vidik. Ekološko varovani standardi pa naj postanejo del elaboratov vojaških vadišč. MO pa bo v nadaljevanju ustanavljanja parka sodelovalo pri pogovorih z lokalnimi skupnostmi²⁰.

V mesecu marcu je sledil sestanek ministra z župani, ki je bil prvič organiziran na Ministrstvu za okolje in ne v eni izmed parkovnih občin kot sedaj, kjer je minister predstavil nekaj novosti v uredbi. To so bile predvsem meje parka, saj so iz parka izvzeli naselja z več kot 500 prebivalci in tista, kjer se razvija industrija. Tako je bila iz parka v celoti izločena občina Loški Potok, ki bo vključena v park Kočevja - Kolpa. Izključeni sta bili tudi vasi Knežak in Bač (občina Ilirska Bistrica) in vasi Zagorje, Drskovče in Parje (občina Pivka). Dogovoriti pa se je še potrebno o zagotovitvi nadzora nad dejavnostmi na Počku in

²⁰ Povzeto po Zabeležki sestanka v zvezi s predlogom regijskega parka Snežnik, dne 13.2.2002 ob 12.30 uri na Ministrstvu za obrambo.

cerkniškem predlogu o tem, da bi javni zavod upravljal tudi z zemljišči v državni lasti. Minister je župane obvestil tudi o dogovorih z MO.

Z dogovorom pa ni bila zadovoljna občin Postojna, saj so bile s tem njihove zahteve uresničene le delno, kar pa še ni dovolj, da bi se Postojna vključila v park.

Kljub dopoljnjeni uredbi in spremembi meja parka pa z njo tudi niso bili zadovoljni v občini Loška Dolina. Menili so, da ministrstvo pri načrtovanju meja ni upoštevalo mnenja krajanov šestih vasi, ki niso želeli v park.

Na ARSO so pred pričetkom četrte faze projekta opozorili, da projekt ni voden tako, da bi lahko zagotavljal cilje, ki se ves čas poudarjajo in obljublajo lokalnim prebivalcem. MOP namreč v občinah ni imel dovolj podpore, domačini so čedalje manj zaupali njihovem delu, finančno pa projekt tudi ni bil dovolj dobro podprt s strani MOP in MKGP. Poleg tega, pa se je približevalo predvolilno obdobje in podpiranje parka bi v tem času za kandidate pomenilo poraz na volitvah.

Zato so na ARSO predlagali, da ministrstvo začne sklepati partnerstva z občinami, saj nadaljevanje doslej začrtane poti vodi le v poraz. Propad projekta, pa bi za ministrstvo pomenilo tudi slab vzgled pri ustanavljanju ostalih parkov po državi.

Sledila je **četrta faza** postopka ustanavljanja parka. Konec aprila 2002 je bil osnutek uredbe poslan na ministrstva v medresorsko usklajevanje. Postopek ni bil izpeljan do konca, tako da osnutek uredbe nikoli ni bil medresorsko usklajen.

22. 11. 2002 pa so župani predvidenih občin prejeli obvestilo MOP o spremembah pri programu ustanavljanja Regijskega parka Snežnik zaradi Nature 2000²¹.

V obvestilu je bilo med drugim zapisano: »V ministrstvu smo po premisleku sklenili, da zaradi združevanja strokovnih, kadrovskih in drugih (omejenih) zmogljivosti vse moči vsaj v prihodnjih dveh letih usmerimo v izvajanje Nature 2000. Ustanovitev Regijskega parka Snežnik pa bo v tem kontekstu lahko sledila kot kasnejša nadgradnja in izvajanje tega projekta.«

S tem je bilo delo ministrstva na področju ustanavljanja parka končano.

²¹ »Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij razglašeni v državah članicah Evropske unije, z osnovnim ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost za bodoče rodove. Ta so namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka. Evropska unija je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega izmed mehanizmov za izvajanje okoljevarstvene politike in uresničevanje Direktive sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prostoživečih ptic (t.i. ptičja direktiva) ter Direktive sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (t.i. habitatna direktiva). Obe direktivi sta pravna podlaga za vzpostavljanje omrežja posebnih varstvenih območij.« (povzeto iz dopisa županom občin v predvidenem Regijskem parku Snežnik, 22. 11. 2002)

5.2.3.1 Informiranost domačinov in njihovi odzivi na uradni postopek ustanavljanja parka

MOP je spomladi leta 2000 začelo sodelovati z agencijo Pristop, ki je v času uradnega postopka ustanavljanja parka skrbela za komunikacijo z lokalnimi prebivalci. Njena naloga pa je bila tudi svetovanje na področju komuniciranja vodjam projekta na ministrstvu.

Domačini so bili od septembra 2000 do marca 2003 mesečno informirani z Biltenom Snežnik, ki so ga prejeli brezplačno. Poleg biltena jim je bil na voljo tudi informacijski telefon, kamor so lahko naslovili svoja vprašanja, mnenja, predloge, graje in pohvale. Najbolj pogosta vprašanja so bila tudi objavljena in razložena v biltenu. Tisti, ki so imeli možnost dostopa do interneta, pa so lahko na spletni strani ministrstva spremljali aktualne informacije o parku. Največji informator pa so bili množični mediji. O dogodkih o ustanavljanju parka so poročali tako lokalni kot tudi nacionalni časopisi, radijske postaje in televizija, kjer so se v oddajah, kot je npr. Tednik, pojavljale konfliktne teme (poligon Poček).

Domačini pa na žalost niso bili aktivno vključeni v komunikacijski proces uradnega postopka ustanavljanja parka. Svoja mnenja in predvsem nestrinjanja z delom državnih oblasti so zato izražali z njim dostopnimi legitimnimi sredstvi.

Že v prvi fazi uradnega postopka je v javnosti odmeval škandal, ki sta ga povzročila Gozdno gospodarstvo Postojna in gospod Janez Kandare. Prepri o tem, kako urediti okolico gradu Snežnik, koliko dreves posekati, itd. vsekakor niso prispevali k lepi in komunikativno urejeni podobi ustanavljanja parka. Vsekakor je pa bil omenjeni škandal dokaz, da si ljudje želijo participacije in soodločanja o tem, kako se bo urejal prostor, (ki zadnjih 50 let ni bil vzdrževan), ali vsaj želijo pravočasno vedeti, kaj se je stroka odločila, da se bo v njihovem okolju dogajalo.

Aktivni so bili tudi prebivalci občine Postojna, ki so se že pred časom na referendumu odločili, da v svojem okolju ne želijo vojaškega poligona. V času ustanavljanja parka pa so, predvsem lokalne oblasti, ostro nastopile proti ideji o izključitvi poligona iz parka. Svoje nezadovoljstvo so izrazili tudi občinski svetniki, ki so konec marca 2002 sprejeli odlok o taksi za onesnaževanje vojaškega vadišča. Svetniki so izhajali iz Zakona o varstvu okolja, po katerem je po njihovem mnenju občina do takse upravičena zaradi onesnaževanje voda, predvsem podtalnice.

Ravno obraten interes, po izločitvi naselij iz območja parka, pa so imeli gospodarstveniki, ki so se na pobudo Kovinoplastike Lož udeležili sestanka na temo parka. Gospodarstveniki iz Loške Doline in sosednjih občin so pripravili predlog za izločitev naselji Stari trg in Lož iz

območja parka, saj po njihovem mnenju ne sodijo v park, katerega namen je varovanje narave. Omenjeni predlog bi po potrebi predali snovalcem parka. S predlogom gospodarstvenikov so se strinjali tudi občinski svetniki in prebivalci omenjenih naselij. (Delo, 16. 1. 2002).

Dva meseca kasneje je občinski svet občine Bloke MOP in ARSO obvestil o sklepu komisije za gospodarstvo in komisije za kmetijstvo, ki sta sklenili, da se iz območja parka izločijo urbana naselja in vasi z obdelovalnimi površinami. V območje parka pa se lahko vključi travišča in mokrišča ob ožjem pasu od Bloščici ter nenaseljena območja.

V primeru, da MOP in ARSO sklepa ne bosta upoštevala, pa bodo od župana in občinskega sveta zahtevali razpis referendumu o izločitvi Blok iz območja parka²². Državnim načrtovalcem parka pa so nasprotovali tudi krajanji vasi Klance, Dane, Podcerkev, Nadlesek, Podlož in Šmarata. Krajanji omenjenih vasi, ki spadajo v občino Loška Dolina, so nasprotovali vključitvi njihovih vasi v območje parka. Zbrane podpise, s katerimi so potrdili svojo željo, da ne želijo živeti v parku, so 12. 3. 2002 poslali na MOP.

5.2.4 Zaključek

Strokovno delo, ki se je začelo s sodelovanjem med dvema nevladnima organizacijama (KNNV in NEC), se je nadaljevalo s sodelovanjem KNNV z MOP. Pri tem je tuji partner, ki je bil tudi edini finančni podpornik projekta, določil smernice dela za triletno obdobje. Te smernice so bile predvsem okoljevarstveno naravnane. To se je odražalo tudi na delavnicah.

Pri projektu Matra so aktivno sodelovali predvsem lokalni strokovnjaki v sodelovanju z državnimi strokovnjaki in nizozemskimi partnerji. Delo pri projektu Matra je potekalo med omenjenimi strokovnjaki, na delavnicah pa so lahko mnenja s strokovnjaki izmenjali tudi člani nevladnih organizacij, nekateri gospodarstveniki, člani društev in raznih družin (lovskih, ribiških), predstavniki lokalnih oblasti, upravljavci ostalih slovenskih parkov ter predstavniki državnih institucij. Udeleženci delavnic so lahko predloge strokovnjakov nadgradili s svojimi mnenji.

Delavnice so po mojem mnenju imele najmanj dve napaki. Bile so zaprtega tipa in zato niso omogočale komunikacije z lokalnim prebivalstvom, (na to so opozarjali tudi

²² Povzeto po sklepu sestanka Komisije za gospodarstvo in razvoj in Komisije za kmetijstvo pri Občinskem svetu občine Bloke, dne 4. 3. 2002 ob 17:00 uri.

svetniki), ki nanje ni bilo vabljeno. Domačini (razen strokovnjakov in nekaterih lokalnih učiteljev) v projektu Matra niso aktivno sodelovali. Ker je bil njihov cilj oblikovati izhodišča za načrt upravljanja parka - predvsem cilje in ukrepe, niso omogočili širše debate in razprave o ostalih temah. Ozka naravovarstvena naravnost celotnega projekta je po mojem mnenju onemogočala odprto razpravo o ciljih in željah posameznih družbenih sektorjev na primer gospodarstvenikov, nevladnega okoljevarstvenega sektorja in tudi ostalih, lokalnih oblasti in vseh lokalnih prebivalcev. »Skrite« želje in predvsem cilji so zato izbruhnili na dan v uradnem postopku ustanavljanja parka, ki ga je vodilo MOP.

Ob zaključku strokovnih podlag, ki so nastale v projektu Matra, bi pričakovala nadaljnje delo v smeri sodelovanja in soodločanja med državnimi in lokalnimi oblastmi in gospodarstvu ter nevladnimi organizacijami. Seveda bi bilo potrebno v komunikacijo vključiti tudi domačine. Na osnovi takšnega komunikacijsko-odločevalskega sistema bi bilo mogoče razvijati lokalno okolje, ki bi tako postalo pripravljeno za izvajanje politike trajnostnega razvoja.

V uradnem postopku ustanavljanja parka se je komunikacijski prostor še bolj zaprl. V prvi in drugi fazi postopka so med seboj sodelovali le strokovnjaki ministrstva, ARSO, člani uprav treh parkov in strokovnjaki dveh regionalnih zavodov za varstvo narave. Tretja faza postopka pa je lokalnim oblastem omogočala dajanje pripomb in mnenj na izdelan osnutek uredbe. Tu se je pokazalo, da vsak vidi in zagovarja svojo obliko parka. Skupno vsem osmim županom je bilo to, da uredbe niso videli kot akta, ki bi občinam in parku omogočal razvoj, ampak kot akt, ki razvoj omejuje in je v prid le naravovarstvu.

Tako so akt razumeli tudi gospodarstveniki, ki v uradni postopek ustanavljanja parka prav tako niso bili aktivno vključeni. Z njihovega zornega kota je osnutek uredbe pomenil le grožnjo za nadaljnjo produkcijo in razvoj industrije. Njihovemu vplivu so zaradi neinformiranosti podlegli tudi delavci - domačini. Ti so bili sicer dosti boljše informirani kot v projektu Matra, ampak očitno niso imeli dovolj razumljivih informacij. Ker tudi niso bili vključeni v proces soodločanja, so svoje želje izražali z protestom, referendumom, zbranimi podpisi.

Takšni odločevalski zmedi, ki je nastala po tretji fazi uradnega postopka ni bil več nihče kos. Pokazalo se je, da ministrstvo kljub avtoritativnemu pristopu k uradnem postopku ustanavljanja parka nima prave odločevalske moči. Lokalne oblasti so namreč s svojimi zahtevami in kasneje tudi izsiljevanji dosegle vsaka svoj cilj.

Parka si ni želel skoraj nihče več. Je bilo to zaradi dolgotrajnega procesa ustanavljanja, nerazvojno naravnane uredbe, ali morda nezmožnosti soodločanja in sooblikovanja ne le akta

zavarovanja ampak tudi celotnega procesa ustanavljanja parka? Menim, da slednja možnost odgovori na marsikatero vprašanje.

5.3 Občina Cerknica ustanovi Notranjski park

Občina Cerknica je v času uradnega postopka ustanavljanja parka večkrat opozorila, da bo v primeru prevelikega zavlačevanja na svojem ozemlju ustanovila lasten park.

Zaradi vse večjega razhajanja med sodelujočimi občinami, nenehnega spreminjanja meja parka, režimov varovanja, neupoštevanja pripomb in spreminjanja imena parka, ki se je oddaljilo od identitete notranjskih občin, sta se občinski svet in župan občine Cerknica naposled odločila, da odstopita od snežniškega parka in ustanovita svojega.

Občinski svet Občine Cerknica je nato na 18. redni seji, dne 23. 7. 2002 sprejel Odlok o Notranjskem regijskem parku in Odlok o ustanovitvi Javnega zavod Notranjski regijski park. Oba akta sta začela veljati 15 dni po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Notranjski park je bil ustanovljen z namenom varovanja, ohranjanja in raziskovanja narave in kulturnih vrednot in znamenitosti. Njegov namen pa je tudi zavarovanje avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst. Razdeljen je na štiri območja in sicer na travišča in mokrišča, strnjene gozdove, naravne rezervate ter naravne spomenike.

5.3.1 Zaključek

Občina Cerknica je med uradnim postopkom ustanavljanja parka večkrat opozorila, da bo v primeru zavlačevanja ustanovila svoj park. Za marsikoga je bilo njeno dejanje nepričakovano, saj je park uradno potrdila v času, ko je Regijski park Snežnik uradno še vedno nastajal.

Kronološko gledano so pri ustanavljanju Notranjskega parka sodelovali vsi. Notranjski študentje, prvi naravovarstveniki, podjetje, nevladne organizacije, društva, lokalni prebivalci in nazadnje svetniki z županom, ki so park uradno potrdili.

Občina Cerknica je uredbo, ki je bila napisana na ministrstvu, skoraj neopazno preuredila. Skoraj isto uredbo so po besedah bivšega župana sprejeli ravno zato, ker je bila ta napisana na ministrstvu, saj so ob ustanovitvi parka pričakovali »napade« s strani državne institucije. Razlika, ki so jo naredili je pa ta, da uredba ne velja za industrijske predele in predele, kjer bi lahko kakorkoli omejevala razvoj.

Da si park ljudje na Cerkniskem želijo, je bilo znano že dalj časa. Potrebno je bilo le sprejeti akt o zavarovanju.

5.4 Povzetek dogajanj med leti 1992 in 2003

Moj opis projektov, ki so se na območju parka odvijali med leti 1992 in 2003 ne zajema vseh aktivnosti. Opisala sem le tiste, ki so se mi zdele najpomembnejše oziroma ključne v celotnem procesu ustanavljanja parka in hkrati tiste, ki so mi bile dosegljive.

Menim, da so iz opisanega razvidne glavne poteze in želje posameznih akterjev, ki so bili v različnih obdobjih na območju predvidenega parka bolj ali manj v središču pozornosti.

Prvi projekti v podporo parku, ki so se odvijali na Cerkniskem, so bili s strani izvajalca razvojno usmerjeni. Nevladne lokalne organizacije so ves čas zasledovale cilje trajnostnega razvoja. S svojim delom so žele ta pojem in njegove prednosti približati domačinom in jih aktivno vključiti v proces ustanavljanja. Menim, da jim je to dobro uspelo. Park je namreč v ljudeh na Cerkniskem zaživel in bil kasneje tudi uradno potrjen. Tu se vidi pomen nevladnega sektorja, ki je deloval na Cerkniskem. Ostali predeli predvidenega parka (Snežnik, Javorniki, Bloke, Postojna, Pivka, ...) namreč niso imeli razvite nevladne sfere, ki bi lokalne prebivalce motivirala in vzpodbujala.

Za ustanavljanje parka pa je bilo pomembno tudi sodelovanje lokalnega nevladnega sektorja z lokalnimi oblastmi. Te so delo nevladnih organizacij podpirale in leta 2002 tudi implementirale idejo in željo po parku.

Pomena svojega delovanja v lokalnem okolju se je nevladna organizacija na Cerkniskem zavedala. Njeni cilji so bili jasno načrtani, tako kot je bila jasna tudi vizija razvoja bodočega parka - trajnosti razvoj. Ker v državi takrat ni bilo denarja za ustanavljanje parkov, je finančno pomoč dvakrat uspešno pridobila iz tujih skladov. Zato kasneje tudi ni pokazala večjega interesa po sodelovanju z državno okoljsko institucijo in tudi ni dovolila, da bi tuja institucija (MOP) upravljala v njenem okolju.

Pomemben preobrat pri ustanavljanju parka je bil čas, ko je MOP prevzelo organizacijsko vlogo. Lokalni akterji ministrstva v svoje okolje niso sprejeli. V času projekta Matra je bil njihov odpor še sicer manj viden, je pa toliko bolj izbruhnil v tretji fazi uradnega postopka. Menim, da je lokalne akterje motilo že to dejstvo, da je v njihovo okolje vstopila državna institucija, o kateri zaradi preteklih dogodkov niso imeli pozitivnega mnenja. (Že ankete iz leta 1992 in 1993 so pokazale, da ljudje ne zaupajo državnim institucijam, saj jim te,

po njihovem mnenju, ne zagotavljajo pogojev za razvoj. Zato se počutijo zapostavljene in izključene iz razvojnih programov.)

MOP bi lahko svoje delo v uradnem postopku drugače organiziralo in s tem popravilo negativno lokalno mnenje. »Top down« strategija, ki jo je ministrstvo v uradnem postopku ustanavljanja parka izbralo kot primerno, se je izkazala za neuspešno tako z vidika naravovarstva, kot tudi z vidika vzpostavljanja parka kot razvojnega okolja. Ta pristop v komunikacijsko-odločevalskem procesu ni omogočal aktivne participacije osnovnim družbenim akterjem, ki so bili kakorkoli vključeni v proces ustanavljanja parka (državne oblasti, lokalne oblasti, okoljske nevladne organizacije ter druge organizacije civilne družbe in gospodarstveniki). Prav tako pa projekt, ki je bil voden z vrha, ni omogočal sklepanja partnerstev z občinami, gospodarstveniki in nevladnimi organizacijami, v smislu sodelovanja, vodenja skupnih projektov in soodločanja. Omenjeni akterji so se zato počutili odrinjeni od centra odločanja. Hkrati pa se nihče od naštetih akterjev ni počutil kot del projekta, oziroma kot nekdo, ki bi park v bodoče razvijal in z njim ter od njega živel.

V uradnem postopku ustanavljanja parka so bili izmed lokalnih akterjev v komunikacijo vključeni le župani predvidenih občin in njihovi občinski sveti.

Že v prvi fazi ustanavljanja parka se je pokazalo, da župani sicer parku ne nasprotujejo, vendar pa so jih zanimale predvsem razvojne možnosti parkovnih občin in ugodnosti, ki bi jim jih prinesel park. Njihovi interesi in želje, da bi od parka čim več iztržili, so se pokazali v zadnjem letu uradnega postopka ustanavljanja parka, ko so okoljski in razvojni interesi parka prerasli v gospodarske in politične. Neprimerno strategijo ustanavljanja parka, ki je ministrstvu vse bolj uhajala iz rok, so župani izkoristili za reševanje občinskih problemov in lastnih političnih ciljev.

Enakovreden položaj vseh družbenih akterjev v komunikacijskem in odločevalskem prostoru bi preprečil tudi izsiljevanja, ki so se v predvolilnem času pojavila tudi s strani gospodarstvenikov. Industrija je v času projekta Matra pokazala interes po sodelovanju. Predlagala je informiranje delavcev o okoljskih standardih in okoljsko izobraževanje, vendar v sam projekt nikoli ni bila dovolj aktivno vključena. Njihov pritisk na ministrstvo je bil zato posledica nezmožnosti aktivnega vključevanja v načrtovanje parka. Svojo pozicijo v družbi pa so gospodarstveniki tudi dobro izkoristili za manipulacijo lokalnega prebivalstva.

Prebivalci so namreč edino možnost razvoja in zagotovilo za prihodnost ter socialno varnost videli v industriji. Zato je bilo toliko bolj pomembno, da se tudi ta sektor vključi v sam proces ustanavljanja. Zaradi pomanjkanja razumljivih informacij prebivalstva o ustanavljanju parka, je bilo mogoče z njim manipulirati. Nikakor ne smem trditi, da domačini

niso bil informirani o tem, kaj se v njihovem prostoru počne, lahko pa trdim, da so bile te informacije ali preveč strokovne ali morda le nejasne. To so potrdila tudi vprašanja, ki so jih predvsem kmetje naslavljali na bilten Regijski park Snežnik (zanimalo jih je, če bodo še lahko pasli živino in če bodo še lahko sekali v gozdovih). Morda prebivalci tudi niso bili dovolj motivirani za park (z izjemo prebivalcev na Cerkniškem) in hkrati niso imeli dovolj zaupanja do državnih institucij. Kaj so od parka pričakovali lokalni prebivalci in kakšen park so si želeli ni pravzaprav vedel nihče, saj jim v nobeni fazi ustanavljanja parka ni bila omogočena aktivna participacija. MOP pa prav tako ni izvedel javnomnenjske ankete, ki je bila predlagana s strani strokovnjakov na ARSO in dr. Draga Kosa (prof. Fakultete za družbene vede). Z lokalnim prebivalstvom se ni želel ukvarjati nihče.

To se je pokazalo tudi na predstavitvah delovne verzije osnutka uredbe občinam in občinskim svetom. Slednji so na zadnji predstavitvi namreč podvomili v to, da bo ministrstvu uspelo prepričati ljudi, da se odločijo za park. Ministrstvo so tudi ves čas opozarjali, da je potrebno lokalnemu prebivalstvu čim prej in čim bolj jasno predstaviti uredbo. Sebe namreč niso razumeli kot vezni člen med državno institucijo in lokalnim prebivalstvom ali kot nekoga, ki bi ljudem park približal. Ker pri ustanavljanju parka niso bili enakovreden partner in s tem sooblikovalec strategije ustanavljanja parka, se verjetno tudi niso počutili dolžne kakorkoli sodelovati z domačini.

Na tem mestu se je zopet pokazal pomen razvoja nevladne sfere v lokalnem okolju. Ta ima v lastnem okolju možnost »bottom up« pristopa (vodenje projektov od spodaj), ki je s strani prebivalcev, lokalnih gospodarstev in lokalnih oblasti povsem drugače sprejet kot piarovski pristop, ki ga je izvajalo ministrstvo. Imajo pa tudi možnost, če se seveda za to odločijo, da delujejo kot povezovalci lokalnih in državnih interesov. Hkrati so pomemben akter za informiranje, izobraževanje in aktiviranje lokalnih prebivalcev. To pa zato, ker so z njimi najbolj neposredno povezane (nekateri tudi v njih prostovoljno delujejo) in tudi najbolj poznajo lokalno okolje, v katerem delujejo. Nezanimanje za ta intelektualni in idejni kapital, ki ga po mojem mnenju te organizacije predstavljajo, je za MOP pomenilo veliko izgubo ne le pri oblikovanju uredbe, ampak predvsem pri kreiranju lokalne klime na območju predvidenega parka.

Strategija ustanavljanja parka se je sicer v zadnjem letu ustanavljanja parka malo spremenila (bilo je več posluha za želje ljudi), vendar ne zaradi spoznanja državne institucije o napačnem pristopu do lokalnih akterjev, temveč zaradi vse večjega pritiska in odpora lokalne javnosti do politike, ki se je vodila v njihovem okolju. Da pristop v uradnem postopku

ustanavljanja parka ni primeren in da nadaljevanje takšnega dela lahko ogrozi projekt, so ves čas opozarjali tudi na ARSO.

Tudi sama menim, da bi bila potrebna drugačna postavitev koncepta in definicija parka kot razvojnega okolja. Park, ki bi predstavljal razvojno možnost za lokalne prebivalce, bi potreboval tako vertikalno, kot tudi horizontalno sodelovanje vseh družbenih sektorjev. To se je pokazalo na območju Počka, kjer je imela svoje interese in moč slovenska vojska, na področju upravljanja z gozdovi in kmetijskimi površinami, kjer so svoja stališča zagovarjale institucije v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, na področju gospodarstva, kjer so parku v industrijskih področjih nasprotovali lastniki kapitala in delavci.

Konsenz glede okoljsko-razvojne politike območja predvidenega parka med ministrstvi, občinami, gospodarstveniki in nevladnimi organizacijami ter raznimi društvi bi za območje pomenil korak k takšnemu parku, kot so si ga mnogi želeli.

Za razvijanje enotne in skupne politike pa bi bilo potrebno vzpostaviti odprto komunikacijo, ki bi omenjene akterje postavila v enakovreden položaj tako na področju vodenja projektov, kot tudi na področju odločanja. Hkrati pa bi prebivalcem preko organizacij civilne družbe omogočala informiranost in aktivno participacijo v samem procesu. Pomenila bi tudi kontinuirano politiko in pristop k projektu, ki na območju parka prav tako nista bila prisotna.

Medsebojno povezovanje vseh naštetih družbenih akterjev (stroke, javnosti, gospodarstva in politike) ter skupna razvojna vizija bi pripomogla k ustvarjanju skupne identitete parka. Te park nikoli ni imel, saj je razkol med notranjsko-kraško regijo in obalno-kraško regijo, ki ga je povzročila 2. svetovna vojna, v ljudeh še vedno prisoten.

Tako kot so se postopno po osamosvojitvi urejala razmerja moči v državi in se je hkrati formulirala strankarsko-predstavniška demokracija, so se tudi znotraj MOP odvijala strukturna in kadrovska usklajevanja (ta naj bi bila zaključena leta 2001). Delno se je to odražalo tudi na delu ministrstva. Hkrati pa je na oblikovanje okoljske politike vplivala institucionalna struktura, ki se je oblikovala znotraj sistema liberalne demokracije. Država, ki je takrat izbrala liberalno-ekonomski koncept razvoja, je temu primerno začela vzpostavljati pogoje za čim boljše akumulacijo kapitala.

Izbrani koncept razvoja pa po mnenju nevladnega okoljskega sektorja ni bil primeren za reševanje regionalnih okoljskih vprašanj. To se je pokazalo tudi na primeru Notranjskega parka, saj nevladni okoljski sektor, ki je nastajal v novi državi ni sprejel liberalno-ekonomskega koncepta razvoja, temveč je v svojem lokalnem okolju začel implementirati koncept trajnostnega razvoja.

Podobnosti in razlike liberalno-ekonomskega koncepta in koncepta trajnostnega razvoja, za katerima stojita koncepta predstavniške in participativne demokracije, so se odražale v pristopu do problema, načinu komuniciranja, odpiranju prostora različnim akterjem in nenazadnje tudi v ciljih in ukrepih.

III. del

6. PREDSTAVNIŠKA DEMOKRACIJA IN NJEN ČAS

»Družbeni, ekonomski in politični red, ki je bil sprejet v poznih štiridesetih in zgodnjih petdesetih letih, je bil zgrajen na vseobsežnem konsenzu liberalnodemokratske socialne države, ki ga ni ogrozila nobena pomembna politična sila niti z desne niti z leve.« (Offe, 1987: 10) Eden izmed pomembnih elementov omenjenega reda je bila predstavniška oblika demokracije, ki je bila posredovana preko strankarskega tekmovanja. Takšna ureditev je zahtevala vzpostavitev institucionalnih struktur, ki so skozi predstavniški sistem omogočale implementacijo načel liberalnodemokratske države. Pomembnejša načela v povojnem času so bila zagotavljanje industrijske produkcije in inovacije ter razvoj potrošništva, kar je bilo področje trga in ekonomije, in zagotavljanje varnosti, ki je bila naloga javne politike. Varnost se je nanašal tako na socialne elemente (zagotavljanje ustreznega dohodka in življenjskega standarda), kot tudi na vojaško obrambo države. Omenjeni načeli sta se obravnavali ločeno in v skladu s tem so bile vzpostavljene tudi institucionalne strukture, ki so omogočale ugodno akumulacijo kapitala na eni strani in oblikovanje konsenza glede načel socialne politike na drugi.

Država se je sčasoma vse bolj umikala (vendar se ni nikoli popolnoma umaknila) iz gospodarstva. Sprejemala pa je vse večjo odgovornost za socialno področje, kasneje pa tudi za ekologijo, marginalne skupine, ... Z vse večjo liberalizacijo in širjenjem pravic državljanov, je vzpostavljala pogoje za delovanje akterjev, ki so opozarjali na teme, ki se jih politika do takrat ni dotaknila, ali pa jih je zanemarjala. Med temi so poleg problemov posameznih subkultur bila tudi ekološka vprašanja in cilji novih ekoloških gibanj. Prve državljanske ekološke iniciative so po mnenju Offeja zasedla prostor »neinstitucionalne politike«. Ker je z njimi prišlo do politiziranja novih tem zunaj političnega sistema in tudi do razvoja nevladnega sektorja, ki je zastopal interese novih gibanj, se je z »novimi« vprašanji začela ukvarjati tudi uradna politika. Ta je ekološka vprašanja skušala najprej urediti zakonsko v državnih pravnih aktih. Zakonska določila so zaščitila naravne vrednote, omejila izkoriščanje in gibanje človeka v pomembnih naravnih okoljih itd. Njen pristop do problema je bil v skladu z liberalnimi načeli in politiko, ki jo je razvijala, ter v skladu z zahodno filozofijo razumevanja okolja in narave (ta naravo obravnava ločeno od človeka in družbe). Država se problema ni lotila v smeri institucionalne preнове liberalne demokracije, ki bi omogočala vstop okoljskega nevladnega sektorja v komunikacijsko-odločevalski proces in tudi v proces oblikovanja javnih politik. S tem bi del odgovornosti, pravic, dolžnosti in pooblastil predala tistim, ki so na

okoljevarstvo prvi opozorili in so tako pokazali interes po reševanju »novega« družbenega problema.

Z željo po čim boljši in hitrejši ureditvi ekoloških vprašanj in kot protest modernim množičnim konkurenčnim strankam so v šestdesetih letih nastale zelene stranke. Te so imele (na primer v Nemčiji), dovolj veliko javno podporo, da so lahko zasedale pomembnejša mesta v strukturi državne politike. Vendar pa te in tudi ostale zelene stranke v Evropi niso dosegle dolgotrajnejših premikov v smeri ekološkega delovanja posameznih politik liberalnih demokracij. Interes po ohranjanju narave v liberalno-ekonomskih sistemih ni mogel postati točka dnevnega reda javnih politik. Zelene stranke so sorazmerno z nestalno aktivnostjo novih družbenih gibanj in njihove sposobnosti legitimacijskega pritiska izgubljale svojo moč. Problem pa je bila tudi njihova struktura, ki ni reprezentirala družbeno agregiranih interesov, hkrati pa stranke niso imele večjih družbenih zaveznikov, razen novih ekoloških gibanj. (A. Klemenc, 1992:8) Ker so se v sferi politics morale prilagoditi strankarskim pravilom igre in tudi zato, ker družbeno okolje ni bilo ugodno za tovrstna vprašanja (eksistencialna kriza mladih), zelenim strankam iz državljana ni uspelo narediti več kot le navadnega volivca (kot so to želele) in same v svojem mandatu niso dosegle več kot ostale stranke.

Drug pomemben vidik, ki ne prispeva k ugodnemu reševanju okoljskih vprašanj, pa je po mnenju Luhmanna centralizacija družbenih sistemov predstavniških demokracij. Luhmann ugotavlja, da posamezni funkcijski sistemi (gospodarstvo, pravo, znanost, religija,..) ne predstavljajo družbe kot celote in sami ne morejo reševati problemov, tudi če se na prvi pogled zdi, da zadevajo samo njih. Pristop in rešitev okoljskih problemov nista mogoča le s strani prava, znanosti ali gospodarstva, niti le s strani politike. Ekološke probleme zato ni mogoče gledati zgolj iz posameznega funkcijskega sistema, torej centralno, ampak je potrebno izhajati iz difference problema. Vsak funkcijski sistem vidi in razume probleme s svojega zornega kota in o njih komunicira v svojem jeziku, zanj pa ponuja svoje rešitve. Skupno vsem pa je, da družbo obravnavajo kot svojstven problem in je nikjer ne povezujejo z naravo in okoljem. Luhmann tako ugotavlja, da »družba ogroža samo sebe s tem, da vpliva na svoje okolje.« Problem okolja zato postane »izhodišče za notranje-družbeni konflikt«.

Luhmann rešitev za nastala vprašanja vidi v interdisciplinarnih razpravah med stroko, družbo in politiko. Komunikacija v celotnem sistemu je prvi pogoj za reakcije znotraj sistema. Vendar pa je nadaljnji uspeh sprememb odvisen od strukturnih pogojev, ki so lastni temu sistemu. Je zato potrebna komunikacijska nadgradnja in strukturna sprememba predstavniških demokracij?

Po mnenju Habermasa je rešitev za ekološke in okoljske probleme vključitev javnosti v komunikacijski proces, saj je le ta usmerjena v reševanje praktičnih problemov in zato »sega prek omejenosti političnih in znanstvenih krogov.« (A. Lukšič, 1999: 56) Zato pa je v strankarsko-predstavniških demokracijah potrebno premostiti razkorak med posameznimi funkcijskimi sistemi in sistemom državne politike v smislu sodelovanja in soodločanja. V celotno strukturo sistemov je potrebno vključiti civilnodružbene organizacije. Na področju okolja so to nevladne organizacije, ki edine od naštetih funkcijskih sistemov lahko predstavljajo interese lokalnih akterjev ter interese prizadetih (na splošno, interese javnosti). Vključevanje nevladnih organizacij v komunikacijo je pomembno zaradi njihove »povezovalne vloge«. Ker zapolnjujejo prostor med državljanji in državo, po eni strani omogočajo implementacijo komunikacijskih elementov v praksi, po drugi strani pa predstavljajo kanale za prenos mnenj in želja državljanov v sfero javnih politik. Zaradi te »dvojne« funkcije nevladnega sektorja je v liberalnih demokracijah toliko bolj pomemben njihov razvoj in predvsem vzpostavljanje struktur v državi, ki bi omogočale njihovo delovanje tako v lokalnih prostorih, kot tudi v sferi javnih politik. Tega dejstva se vse bolj zavedajo tudi predstavniške demokracije, ki so zakonsko delno že odprle komunikacijsko-odločevalski prostor tudi nevladnemu sektorju (več glej Aarhuško konvencijo v prilogi).

Implementacijo konvencijskih določil (vključitev javnosti oziroma njenih nevladnih organizacij v komunikacijski proces), pa lahko predstavniške demokracije dosežejo z nadgradnjo obstoječih participativnih elementov (volitev in referendumov) s komunikacijskimi elementi deliberativne demokracije (delavnicami, forumi, državljanskimi iniciativami,...). Posledično pa je zato potrebna institucionalna nadgradnja obstoječih funkcijskih sistemov.

6.1 Trije modeli deliberativne demokracije

Okoljevarstveniki kot največji zagovorniki deliberativne demokracije v svojih teorijah poudarjajo pomen demokratičnega posvetovanja v odločevalskem procesu. Enotni so si v tem, da imajo neodvisne in samozadostne lokalne politične organizacije prednost pri reševanju okoljskih problemov. Razlogov za to je več. Na lokalni ravni je možna boljša »face to face« participacija v odločevalskem procesu, lokalni prebivalci imajo več znanja in vedenja o nekem lokalnem problemu, večja pa je tudi odgovornost ljudi do lokalnega okolja zaradi emocionalne navezanosti na življenjski prostor. Lokalnim prebivalcem je zato potrebno omogočiti participacijo pri okoljskih debatah, ki so kakorkoli povezane z njihovim

življenjskim okoljem ali širšo okolico njihovega doma. Z razvijanjem institucionalnih in ustavnih elementov, ki omogočajo prenos in implementacijo lokalnih okoljskih interesov je mogoče vzpodbujati interes prebivalstva po participaciji. Teorija deliberativne demokracije tako razvija tri mehanizme za prenos javnih mnenj. Ti so: mediacija, forumi in referendumi ter državljanska iniciativa. Vsi trije modeli si prizadevajo, da bi dosegli vključenost in prost dialog širše množice zainteresiranih državljanov, ki bi bila sposobna odločitve sprejemati z argumenti. To pa je možno le, če bodo okoljske vrednote v družbi dobile večji pomen tako s strani politike, kot tudi vseh ostalih državljanov.

Mediacija

Mediacija združi dve sprti strani. Njen namen je voditi nasprotujoča si pola do skupnega cilja na tak način, da se doseže zadovoljstvo obeh strani. Ključ do uspeha je tudi prostovoljna angažiranost obeh strani za reševanje konfliktov s pomočjo mediacije. Mediator pa pri tem igra pomembno vlogo, saj skuša doseči poravnavo, pri tem pa mora ostati nevtralen. V postopku je neke vrste asistent, ki pa nima nobene avtoritete. Kritiki mu očitajo nestrokovnost, saj si zaradi pomanjkanja strokovnega znanja določen problem lahko razloži preveč poenostavljeno, kar pa lahko vpliva na njegovo delo v procesu mediacije. Kritiki takšnega reševanja sporov opozarjajo tudi na neenakost izhodiščnih pozicij interesnih združenj. Za okoljske organizacije je namreč značilno, da so finančno nepriviligirane v primerjavi z ostalimi interesnimi združenji. Kljub temu pa se teorija deliberativne demokracije nagiba k mediaciji, saj ta pripomore k kreiranju javnega mnenja in k iskanju boljših rešitev. Odnosi v procesu mediacije so pošteni, komunikacija je oblikovana tako, da omogoča čim večjo aktivno participacijo vseh akterjev, odprt dialog in argumentiranje mnenj. S procesom mediacije se doseže posvetovanje ne le med posameznimi skupinami ampak tudi med pripadniki istega interesnega združenja.

Državljski forumi

Forumov je več vrst (posvetovalne javnomnenjske raziskave, »državljske porote«, konference, kjer se skuša doseči soglasje). Skupno vsem je to, da združijo različne generacije kot tudi predstavnike različnih interesov. Med sabo pa se razlikujejo po številu udeležencev in tudi po načinu izbire udeležencev. Prav tako so različni rezultati dela forumov. Pri nekaterih dobimo jasna mnenja posameznikov, pri drugih pa ti posamezniki kot skupina oblikujejo skupne ukrepe in odločitve. Čeprav so forumi samo približek k idealni vključenosti in enakosti mnenj posameznikov, pripomorejo k demokratičnemu posvetovanju posameznikov,

ki izhajajo iz različnih družbenih področij. S pomočjo javnomnenjskih raziskav država dobi predstavo o tem, kakšno mnenje imajo naključno zbrani državljani o nekem okoljskem problemu. Hkrati pa s pomočjo konferenc javnost dobi več informacij in različnih strokovnih mnenj, kar pripomore k njenemu pogledu in oblikovanju lastne predstave o določenem okoljskem vprašanju. Mnenje laične javnosti na konferencah sicer nima avtoritete, ampak kljub temu lahko direktno vpliva na sprejeto soglasje. Seveda pa je to odvisno tudi od interesa udeležencev konference, oziroma od moči nevladnega okoljskega sektorja kot zastopnika okoljskih interesov laične javnosti.

Kritiki forumov opozarjajo na problem naključnega izbiranja udeležencev forumov, ki ne morejo predstavljati mnenja populacije. Po drugi strani pa predstavljajo možnost sodelovanja izbrane javnosti, ki na forumih predstavi lastne izkušnje, poglede in argumentira svoja mnenja.

Državlanske pobude in referendum

To sta obliki, ki omogočata direktno participacijo populacije. Preko referendumov lahko državljani vplivajo na spremembo zakonov, ustave, programov in imajo tako možnost, da predlagajo ne le spremembe ampak tudi novosti. Hkrati pa v predstavniki demokraciji omogočajo direktno participacijo tudi med volitvami. Z razliko od mediacije in forumov pri državljanski iniciativi in referendumih lahko participirajo vsi državljani, ki imajo volilno pravico. Participacija torej ne vključuje le izbranih, kot forumi in ni vodena, kot pri mediaciji. Prednosti iniciative so tudi v tem, da v oblikovanje politik prinese nove teme, pospeši institucionalni proces in omogoči izražanje nezadovoljstva, kar pa lahko pripelje do sprememb. Vendar pa referendum in iniciativa ne predstavljajo obliko participacije, kjer bi se razvila debata in bi s pomočjo sklepanja kompromisov prišli do novega rezultata oz. odločitve. Vedno pogosteje se ti dve obliki izkoriščata za poslovne interese. Za njihovo propagando pa se namenja vedno več denarja. Na njihov izid lahko močno vplivajo mediji, ki imajo možnost manipuliranja z javnostjo.

6.2 Pomen deliberativnih elementov pri reševanju okoljskih vprašanj

Noben izmed deliberativnih modelov ni popoln in ne predstavlja idealne participacije. Vsak pa ponuja drugačno obliko participacije in možnost formaliziranja in institucionaliziranja okoljskih problemov. Mediacija, forumi, iniciativa ter referendum ponujajo mehanizem za oblikovanje javnega mnenja in komunikacijski kanal za prenos teh

mnenj. Njihova implementacija pa je odvisna od nevladnih organizacij, njihovega mesta in moči v institucionalnih strukturah države. Kakšno mesto bodo te zasedale in kakšno moč bodo imele v strukturi, pa je odvisno od sistemskih filtrov, ki so prisotni v vsaki državi in pravnih aktov, kjer so pravila glede zastopanosti interesov v komunikacijsko-odločevalskih prostorih določena.

Pomembna pa ni le reprezentacija interesov, ampak tudi oblika komunikacije, ki mora biti po mnenju D. Kosa dvosmerna ali interaktivna, saj le takšna komunikacija vodi do neposredne udeležbe zainteresiranih skupin v odločevalskem procesu. Pogoji za interaktivno komunikacijo in predvsem za pozitivne rezultate je »vzpostavljanje in vzdrževanje zaupanja med neposredno vpletenimi skupinami in pristojnimi ustanovami«. (D. Kos v Aarhuška konvencija v Sloveniji, 2002: 21) Spoštovanje sklenjenega dogovora najbolj pripomore k širši participaciji, ki postaja vedno večji problem predstavniških demokracij.

Večji interes po participaciji se s strani državljanov največkrat pojavi šele takrat, ko se v njihovem prostoru že izvajajo določene politike, ki pa niso vedno v skladu z lokalnimi interesi. V primeru nastajanja parka na Notranjskem ni bilo tako.

Interes po sooblikovanju okolja in soodločanju o njegovem upravljanju so okoljske nevladne organizacije na Cerkniskem pokazale preden je država začela izvajati lastno okoljsko politiko. S svojim delom so skušale doseči čim večjo participacijo domačinov v projektu ustanavljanja parka. Na žalost kontinuirano vključevanje lokalnih prebivalcev na območju predvidenega parka v vseh obdobjih ustanavljanja ni bilo doseženo. V zadnjih letih so projekt vodili na splošnih volitvah izvoljeni predstavniki ljudstva. S tem pa se je zanemaril pomemben element participativne demokracije - vključevanje lokalnih akterjev v celotni projekt, ki krepi občutek politične učinkovitosti, zmanjšuje občutek odtujenosti od centrov moči ter neguje skrb za kolektivne probleme. Hkrati pa prispeva k oblikovanju aktivnih in zavednih državljanov. Aktivno vključevanje lokalnih akterjev predstavlja možnost »kontrolne« dela državnih birokracij in predstavniških akterjev (političnih strank, ministrov, županov,...). Kontrola povečuje njihovo odgovornost do dela in državljanov. Aktivna participacija v teh okvirih pomeni navzočnost v političnem dialogu. Vsak zainteresiran državljan mora imeti enake možnosti, da izrazi lasten interes, postavi vprašanje, predstavi lastne cilje, vrednote. Načelo prostega dialoga, ki se s tem oblikuje, odpira komunikacijski prostor in tako izključuje manipuliranje, tekmovalnost, izsiljevanja, prikrivanja interesov, boj za lasten interes, zavlačevanje pri izvajanju politik in spreminjanje kapitalskih interesov v politične. Odprt komunikacijski prostor ne dopušča oblikovanja centrov moči in vpliva na kapitalsko šibkejša akterje ter podrejanja ekonomskim interesom in reševanja okoljskih vprašanj v sferi politike,

kjer poteka boj za oblast. Participativna družba je zato eksperimentalna, dinamična in odprta za nova vprašanja, institucije, akterje,....

Interaktivna komunikacija med stroko, politiko in državljani, pa ne zahteva le odpiranja komunikacijskega prostora javnosti, ampak tudi njeno informiranost in izobraženost na področju znanosti, pravnih določil in političnih akcij. Nevladne organizacije kot predstavnice javnosti lahko le z zadostno količino znanja postanejo enakovreden komunikacijski in odločevalski partner ostalim akterjem, ki se ukvarjajo z okoljskimi vprašanji.

Le v takšnih okvirih je mogoče del političnega odločevalskega procesa prenesti iz vladnih odločevalskih sistemov tudi na nižjo - lokalno raven in s tem sprejemanje odločitev in oblikovanje politik »bottom up«. Državne institucije liberalnih demokracij, ki so v primeru ustanavljanja parka skušale ostati jedro odločevalskega sistema, bi s tem del svojih pooblastil in odgovornosti prenesle na nevladno, lokalno raven.

Menim, da bi bilo to v primeru Notranjskega parka mogoče in izvedljivo, saj deliberativne komunikacijske forme pri oblikovanju parka niso bile povsem zapostavljene. V samem začetku sicer ni prihajalo do večjih razprav, so se pa deliberativne forme uporabljale v posvetovalne namene, na osnovi katerih so nevladne organizacije izdelale razvojne programe lokalnega okolja. Tudi kasnejši projekti so s pomočjo delavnic skušali pridobiti čim večji spekter lokalnih, strokovnih in političnih interesov, ki bi načrtovalcem parka pomagali pri nadaljnem delu. Širša javnost sicer na teh delavnicah ni bila vključena, zaradi česar načrtovalci po mojem mnenju niso dobili celotne slike o vseh lokalnih interesih in problemih, kljub temu, da so na delavnicah lahko soočali mnenja strokovnjaki in lokalni oblastniki ter nekateri lokalni akterji. Na tem mestu se je oblikoval komunikacijski proces, ki pa že v osnovi ni vključeval vseh lokalnih akterjev in njihovih interesov. Zato bi bilo s pomočjo delavnic in javnomnenjskih raziskav smiselno preučiti želje in interese lokalne javnosti (lokalne oblasti, nevladnih organizacij, prebivalcev), stroke (naravovarstvene, gospodarske, ...) in politike. S tem bi se strukturiral komunikacijski proces med vsemi funkcijskimi sistemi, ki bi zajel pluralnost interesov in vrednot. Tako bi lahko vsi vključeni akterji konsenzno določili nadaljnje smernice ustanavljanja parka in hkrati ugotovili, če je projekt v tako velikem obsegu mogoč in zaželen s strani lokalne javnosti.

»Top dawn« pristop, ki je predpostavljala, da si park pod »državno« oblikovanimi cilji in ukrepi vsi želijo, pa je v končni fazi projekt ustanavljanja parka privedel do točke, kjer je bila končna odločitev o ustanovitvi Notranjskega parka sprejeta na lokalni ravni. Lokalna

oblast je tako izkoristila zakonsko možnost o ustanovitvi zavarovanih območij narave, ki je bila sprejeta s strani predstavniško-liberalne politike. Zato bi bilo tudi smiselno, da bi se celoten proces ustanavljanja zavarovanih območij narave oblikoval s konsenzom med javnostjo, stroko in politiko.

Ker se je slovenska država s formuliranjem predstavniškega sistema, ki naj bi bil v svojih okvirih sposoben oblikovati in voditi politike, odločila, da državljanom dodeli participativne pravice za ohranjanje tega sistema in ker je kasneje z ratifikacijo Aarhuške konvencije spoznala, da dodeljeni participativni elementi niso dovolj za reševanje okoljskih in ekoloških problemov, je čas, da tudi na institucionalni ravni omogoči realizacijo participativnih pravic, ki jih je v konvenciji dodelila.

Kot ugotavlja Habermas »uspevanje deliberativne politike ni odvisno od skupnosti državljanov, ki bi bila sposobna delovati kot kolektiv, temveč od institucionalizacije ustreznih postopkov in predpogojev komunikacije ter od prepletanja institucionaliziranih diskusij z neformalno izoblikovanimi javnimi mnenji« (Habermas v Kaj je politika?, 1997: 141).

ZAKLJUČEK

Slovenska politika ustanavljanja zavarovanih območij narave sledi evropskim smernicam sistematičnega ustanavljanja parkov in drugih oblik zavarovane narave. Evropska strategija varstva narave, ki je bila sprejeta 1993, se je v Sloveniji začela aktivneje implementirati leta 1999. Takrat je MOP sprejelo Zakon o ohranjanju narave, v katerem je bilo tudi določeno, da se ustanovi Zavod RS za varstvo narave. Z vzpostavitvijo te in ostalih okoljskih državnih institucij, se je začel formulirati okoljski državni institucionalni sistem, ki je v bodoče skrbel za politiko varstva narave v Sloveniji.

V državi so bili zagotovljeni določeni pogoji za razvoj nevladnega okoljskega sektorja, ni pa bilo vzpostavljenih komunikacijskih kanalov, preko katerih bi se lahko različne politike med samo usklajevale in implementirale. Zato v prvih letih po osamosvojitvi, ko je na Cerknškem začel aktivno delovati nevladni sektor tudi ni prišlo do sodelovanja med njim in MOP. Okoljske razvojne vizije lokalne nevladne organizacije, ki so temeljile na trajnostnem razvoju niso bile usklajene z naravovarstvenimi smernicami ter liberalno-ekonomsko vizijo razvoja državnih institucij. Manjše sodelovanje je bilo sicer vzpostavljeno pri prijavljanju na evropske projekte (Life), vendar menim, da je šlo pri tovrstnih projektih za obojestranski interes zaradi tega, ker v državi takrat ni bilo kapitala, ki bi bil namenjen okoljevarstvu in bi hkrati podprl delovanje nevladnega okoljskega sektorja. Tega dejstva sta se zavedala oba pola.

Ob finančni podpori Ministrstva za šolstvo in šport, Ministrstva za okolje, Zavoda za zaposlovanje Ljubljana, Občine Cerknica ter drugih, so okoljske nevladne organizacije na Cerknškem organizirale krožke, delavnice, taborne in vodile projekte. Pri svojem delu so uporabljale nekatere participativne prvine. Na taborih je na primer potekalo izobraževanje, odvijale so se delavnice, pri projektih so uporabili obliko posvetovanja - javnomnenjske ankete, s katerimi so skušali ugotoviti interese lokalnih prebivalcev glede ekonomskega in turističnega razvoja okolja in njihove interese glede varstva narave. Cilj lokalnega okoljskega nevladnega sektorja je bilo informiranje in izobraževanje domačinov ter prizadevanje za razvoj okolja, ki bi bilo pozitivno naravnano do ustanavljanja zavarovanih območij narave. Cilj ni bilo partnerstvo z državo, ampak doseganje ciljev zapisanih v razvojnih programih.

Ministrstvo za okolje je postopno vstopalo v lokalno okolje kot izvajalec projekta Matra in kasneje kot vodja uradnega postopka ustanavljanja parka. Projekt Matra je finančno podprl nizozemski partner KNNV, ki je tudi določil potek in postopek dela v projektu. Delo, ki je sprva potekalo le v strokovnih krogih, je bilo kasneje na delavnicah predstavljeno izbrani

javnosti. Delavnice so bile namenjene usklajevanju mnenj lokalnih in državnih strokovnjakov ter lokalnih oblasti, izbranih nevladnih organizacij ter lokalnih podjetij. Ker so bile zaprtega tipa, na njih ni mogla participirati širša javnost. Menim, da so bile delavnice idealna priložnost za razvoj oblike participiranja - svetovanja. Ta omogoča širšo debato med strokovnjaki in laiki - prebivalci in drugimi interesnimi skupinami. Takšna debata se mi zdi pomembna zato, ker vsakemu omogoča, da s svojega vidika predstavi prednosti in slabosti varstva ter probleme, ki se na njegovem področju pojavljajo. Pomembno pa je, da debata poteka na vsem razumljiv način. To omogoča enakovreden položaj vseh akterjev, ki ga takšna komunikacija zahteva. Delavnice bi bile primerne tudi za zainteresirane domačine, ki bi se tako lažje seznanili s strokovnim delom v njihovem okolju, lahko pa bi tudi aktivno sodelovali v samem procesu. Na to, da je potrebno v aktivnosti in komunikacijo vključiti tudi domačine, so opozarjali tudi lokalni strokovnjaki in lokalni oblastniki, ki so bili udeleženci delavnic. Ker so imeli stik z lokalnim okoljem, so njegove interese in želje tudi poznali. Opozarjali so na nejevoljo domačinov zaradi dolgotrajnega procesa ustanavljanja parka in na njihovo neinformiranost o projektu, ki se dogaja v njihovem okolju.

Projekt Matra je bil tudi prvi projekt, ki se je odvijal na celotnem območju predvidenega parka (vse od Planinskega in Cerkniškega polja do javorniško-snežniških gozdov). Vse ostale dejavnosti so namreč potekale na Cerkniškem ob organizaciji tamkajšnjih nevladnih organizacij. Ker nevladni sektor v ostalih predelih predvidenega parka ni bil razvit ali pa je bil slabše razvit in dejaven, se je večina lokalnih akterjev, lokalnih oblastnikov in domačinov z idejo parka prvič resneje srečala šele v času projekta Matra. Menim, da je to tudi eden izmed faktorjev, ki je vplival na nadaljnji potek dogodkov in razvoj odnosa do parka, saj ga, kot se je videlo kasneje, nekateri niso razumeli kot možnost trajnostne politike razvoja, ampak kot možnost reševanja raznih lastnih lokalnih problemov.

S postopnim »uveljavljanjem« MOP v lokalnem okolju se je tudi komunikacijski prostor začel pomikati iz lokalnega okolja v okolje državnih institucij in se s tem zapiral za širšo javnost. Uradni postopek ustanavljanja parka, ki je bil voden izključno s strani MOP se je začel v strokovnih krogih in nadaljeval v političnih. Nadaljnja usklajevanja so potekala izključno med ministrom in župani ter občinskimi sveti. Komunikacijsko-odločevalski prostor se je postavil v sfero politics, kjer so se začela vzpostavljati razmerja moči. Takšna komunikacija med akterji je omogočala manipuliranje, prikrivanje interesov, izsiljevanje, vodenje politik v lastno korist in za implementacijo lastnih širših ciljev. Zaradi neodkritih komunikacijskih odnosov so se v ozadju lahko oblikovali »skriti« interesi (energetski lobi), ki so postali vidni v času, ko je MOP uradno že ustavilo ustanavljanje parka. Ustanavljanje

parka je postopno postajalo le farsa in ni bilo več resen namen ne lokalnih, ne državnih oblasti, oziroma je bil resen namen tistih, ki so iz te komunikacije izstopili in dosegli končni cilj.

V takšnem okolju in ob različnih informacijah iz lokalnih in državnih medijev, niso mogla biti produktivna prizadevanja strokovnjakov Agencije za okolje v smeri čim boljše informiranosti domačinov. Ti so sicer imeli v primerjavi z ostalimi obdobji najširši spekter dostopa do informacij. V gospodinjstva je prihajal Bilten Park Snežnik, deloval je informacijski telefon, informacije so bile dostopne na internetu in v lokalnih ter državnih medijih. Vendar vse to ni prepričalo ljudi, saj se ti zaradi ne vključevanja v komunikacijsko-odločevalski proces počutili odtujeni od aktivnosti v njihovem okolju. Po mnenju nekaterih lokalnih udeležencev projekta Matra pa so bile določene informacije v uradnem postopku domačinom nerazumljive. Zato so lahko njihovo naklonjenost pridobili gospodarstveniki, ki so hkrati v njihovem okolju predstavljali edino možnost zaposlitve in tako socialne varnosti. Tako kot nevladne organizacije, lovske, ribiške družine, razna društva in še kdo, tudi gospodarstveniki niso bili povabljeni v komunikacijski prostor.

Politika ustanavljanja parka ni bila kontinuirana. Začetnemu zagonu so sledila pričakovanja ljudi, ki pa so zaradi dolgotrajnih usklajevanj postopno zbledela. Negativne izkušnje, ki jih imajo domačini in lokalne oblasti s preteklimi razvojnimi politikami v lastnem okolju, so vsekakor tudi vplivale na njihov odnos do dela državnih služb. Zdi se, da se začetna razhajanja v politikah, ki so se pojavila v začetku devetdesetih, niso uskladila vse do konca. Morda ta problem sprva ni bil viden, vendar so razhajanja, neusklajene želje in pričakovanja izhajala ravno iz različnih razvojnih strategij, pričakovanj, pojmovanj in razumevanj določenih odnosov, postopkov itd. Različna pričakovanja in želje glede razvoja parka, načina upravljanja, velikosti, meja parka, industrijske dejavnosti v njem, lovskih in ribiških aktivnosti, turizma itd., bi se lahko med državnimi in lokalnimi akterji uskladila le, če bi v prostoru obstajale institucionalne strukture in komunikacijski kanali, ki bi to omogočali. V lokalnem okolju na Cerkniškem so bile te institucionalne strukture, ki so vzpostavljale odločene oblike participativne komunikacije, aktivne, vendar svojega dela niso kontinuirano nadaljevale. Vstop državne institucije v lokalno okolje je s sabo prinesel drugo razvojno vizijo in politiko ustanavljanja zavarovanega območja. Tej je sledil odpor lokalnih akterjev, ki pa zaradi »praznega prostora« med državnimi in lokalnimi oblastmi ni mogel najti skupnega jezika. Slovenska politika je ta »prazen prostor« z ratifikacijo Aarhuške konvencije namenila nevladnim okoljskim organizacijam. Tudi v nekaterih zakonih in drugih pravnih aktih je zapisala, da so pri reševanju okoljskih vprašanj potrebne konsenzualne rešitve politike z

nevladnimi okoljskimi organizacijami. Ali v praksi ne prihaja do realizacije pravno zapisanih načel in v skladu z njimi do izgradnje institucionalnih struktur, ki bi prispevale k njihovi implementaciji, zaradi strahu obstoječega političnega sistema, da bi strukturne spremembe v obstoječem sistemu povzročile dolgoročno izgubo dela določenih funkcij?

LITERATURA

1. Primarni viri (dokumenti)

- Ministrstvo za okolje in prostor (15. 1. 1999): Informacija o projektih za ustanovitev naravnih parkov v Republiki Sloveniji. Arhiv Generalnega sekretariata Vlade Republike Slovenije.
- Liv Postojna (22. 1. 1999): Sodelovanje družbe Liv Postojna d.d. pri uresničevanju ciljev za Regijski park Snežnik - projekt MATRA. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (julij 1999): Mnenja in komentarji članov občinskih svetov. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (2000): Navodilo o postopku priprave splošnih pravnih aktov in drugih dokumentov na MOP. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (14. 2. 2001): Regijski park Snežnik - gradivo za srečanje z župani. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (29. 5. 2001): Strokovne podlage za akt o zavarovanju (delovni osnutek). Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (17. 11. 2001): Zapisniki s sestankov z župani in občinskimi upravami o osnutku uredbe o Regijskem parku Snežnik. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (22. 11. 2001): Upoštevane pripombe županov in občinskih uprav. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (2002): Zavarovana območja - program dela za leto 2002 - 2003. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (3. 1. 2002): zapisniki predstavitve osnutka uredbe o Regijskem parku Snežnik na sejah občinskih svetov. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (15. 1. 2002): Pripombe lokalnih skupnosti k osnutku uredbe o Regijskem parku Snežnik. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (13. 2. 2002): Zapisnik s sestanka v zvezi s predlogom o parku Snežnik. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (4. 3. 2002): Zapisnik s sestanka Komisije za gospodarstvo in razvoj in Komisije za kmetijstvo pri Občinskem svetu občine Bloke. Arhiv MOP.
- Ministrstvo za okolje in prostor (12. 3. 2002): Zapisnik občine Loška Dolina s podpisi krajanov vasi Klance, Dane, Podcerkev, Nadlesk, Podlož in Šmarata. Arhiv MOP.

- Ministrstvo za okolje in prostor (22. 11. 2002): Regijski park Snežnik in Natura 2000. Arhiv MOP.

2. Sekundarni viri (knjige, članki, zakoni)

- Triler, Marjana (1999) Bistričani se ne pustijo tlačiti Notranjcem. Delo, 19. 1.: 7
- Bauman, Bojan (1999) Nastaja Regijski park Snežnik. Večer, 27. 1.: 12
- Bauman, Bojan (1999) Kako zblížati interese ljudi in ohraniti naravo. Večer, 29. 1.: 12
- Bauman, Bojan (1999) Park Snežnik za varstvo narave in turizem. Večer, 15. 6.: 11
- Bauman, Bojan (1999) Primorski veter v električno. Primorske novice, 12. 10.: 32
- Šuštar, Bojan (1999) Krajinski park zudi za medvede, volkove in risa. Večer, 18. 11.: 39
- Bauman, Bojan (1999) Park predvsem za lokalne prebivalce. Večer, 4. 12.: 11
- Šajn, Tomo (1999) Park Snežnik leta 2000. Primorske novice, 7. 12.: 7
- Čeh, Silva (2001) Nerazviti ob polnih blagajnah. Delo, 24. 11.: 8
- Jankovič, Jaroslav (2002) Veliki načrti, pičli novci. Delo, 8. 6.: 20 - 21

Vir sledečih časopisnih člankov je:

http://www.delo.si/index.php?sv_path=43,50&id=aa58dab04d272e87b70ae4e1b84337e704&source=Delo (junij in julij 2004)

- Triler, Marjana (2001) Snežniški regijski park ne bo rezervat. Delo, 16. 2.
- Triler, Marjana (2001) Janez Kandare ne odneha. Delo, 22. 2.
- Triler, Marjana (2001) Domačini zaupajo stroki. Delo, 27. 3.
- Veselič, Živan (2001) Gozdarska stroka odločno zavrača neutemeljene očitke. Delo, 28. 3.
- Škrinjar, Klara (2002) Parku so se pripravljene tudi odpovedati. Delo, 16. 1.
- Škrinjar, Klara (2002) Kmetje so nezaupljivi do Regijskega parka Snežnik. Delo, 21. 2.
- Kirn, Katja (2002) Poligon Bač razburja krajanje. Delo, 26. 2.
- Škrinjar, Klara (2002) Vojaško vadišče Poček dela preglavice. Delo, 12. 3.
- Škrinjar, Klara (2002) Meja mimo večjih industrijskih naselij. Delo, 14. 3.
- Kirn, Katja (2002) Bač in Knežak ne bosta v parku Snežnik. Delo, 5. 4.
- Škrinjar, Klara (2002) Parku se že majejo tla. Delo, 16. 4.
- Škrinjar, Klara (2002) Najprej Natura, potem Snežnik. Delo, 28. 11.
- Kocbek Darja, Grča Dušan (2003) Da, a ne na zaščitenih območjih. Delo, 25. 10.

Knjige:

- Bartol, Branka (1999) Regijski park Snežnik - Izhodišča za načrt upravljanja. Ljubljana: Uprava RS za varstvo narave.
- Bibič, Adolf (1997) Kaj je politika? Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Connelly, James (1999) Politics and the environment: from theory to practice. London in New York: Routledge.
- Grad, Franc (2000) Parlament in vlada. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Habermas, Jürgen (1989) Strukturne spremembe javnosti. Ljubljana: ŠKUC : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Held, David (1989) Modeli demokracije. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS.
- Janežič, Andrej (2004) Regijski park Snežnik in Notranjski regijski park.
- Keating, Michael (1995) Agenda za spremembo s srečanja na vrhu. Ljubljana: Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
- Klemenc, Andrej (1992) Ekološko gibanje, politika, morala. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti.
- Korošec, Metod (2002) Sociološki vidiki varovanja narave: primer presihajočega Cerknškega jezera nekdanj in danes
- Kunaver, Pavel (1967) Cerknško jezero. Ljubljana: Zavod za spomeniško varstvo SRS.
- Lukšič, Igor (2001) Politični sistem Republike Slovenije: očrt. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Lukšič, Andrej A. (1999) Rizična tehnologija: izziv demokraciji. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, št.193
- Mahne, Lili (1995) Notranjski park: oblikovanje območnega sodelovanja kot model lokalne podpore pri vzpostavitvi zavarovanega območja. Ljubljana: Slovensko ekološko gibanje, Center za ekološke dejavnosti.
- Mencinger, Borut (2004) Naravni parki Slovenije. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mršič, Narcis (1997) Biotska raznovrstnost v Sloveniji. Ljubljana: Uprava RS za varstvo narave.
- Offe, Claus (1987) Nova družbena gibanja: izziv mejam institucionalne politike. Ljubljana: Delavska enotnost.

- Offe, Claus (1985) Družbena moč in politična oblast: protislovja kapitalistične demokracije: razprave o politični sociologiji poznega kapitalizma. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Ogorelec, Breda (1995) Komuniciranje z javnostjo: priročnik za urbaniste. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.
- Pek-Drupal, Darinka (1999) Komunikacijski vidiki posegov v okolje – pomen analize socialnega okolja. Teorija in praksa (4), str. 576 - 591.
- Polak, Slavko (2000) Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. Ljubljana: DOPPS.
- Smith, Graham (2003) Deliberative democracy and Environment. New York: Routledge.
- Šporar, Primož (2004) Poročilo o položaju nevladnih organizacij v Sloveniji: 2003/2004. Ljubljana: Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC.
- Valvasor, Janez Vajkard (1968) Slava vojvodine kranjske (izbor). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Žnidaršič, Bojan (1995) Slovensko podeželje, oskrba z energijo. Cerknica: Area Pro.
- Žnidaršič, Bojan (1996) Študijski krožki v deželi suhe krajine. Cerknica: Vitra, Center za uravnotežen razvoj.
- Žnidaršič, Bojan (1995) Prostovoljni tabori na Notranjskem. Cerknica: Vitra, Center za uravnotežen razvoj.

(1995) Training Course Nature Conservation= Seminar Naravovarstvo. Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, Gibanje Znanost mladini.

(1998) Slovenija: pokrajine in ljudje. Ljubljana : Mladinska knjiga.

(1999) Regijski park Snežnik - Izhodišča za načrt upravljanja (povzetek). Ljubljana: Uprava RS za varstvo narave.

(2002) Aarhuška konvencija v Sloveniji. Strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo.

(2002) Jezero, ki izginja. Ljubljana: Društvo ekologov Slovenije.

(2002) Knjiga o Snežniku. Ilirska Bistrica: Planinsko društvo Snežnik.

Rakov Škocjan in naravoslovna učna pot (1995). Ljubljana: Ljubljanski regionalni zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine.

(2002) Slovenija - turistični atlas. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(2002) Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Ljubljana: MOP.

Zgibanka Natura 2000 (april 2003). Ljubljana: DOPPS.

Odlok o Notranjskem regijskem parku, št. 35208-1/2002 (23. 7. 2002)

Odlok o ustanovitvi Javnega zavoda Notranjski regijski park, št. 35208-2/2002 (23. 7. 2002)

Nacionalni program varstva okolja, Ur. l. RS, št. 83/99 (16. 9. 1999)

Zakon o ohranjanju narave, Ur. l. RS, št. 56/99 (13. 7. 1999)

Zakon o ohranjanju narave, Ur. l. RS, št. 96/04 (30. 8. 2004)

Zakon o varstvu okolja, Ur. l. RS, št. 41/04 (31. 3. 2004)

Fotografije: arhiv Notranjski park

PRILOGA

AARHUŠKA KONVENCIJA

Aarhuško konvencijo je Slovenija podpisala skupaj s petintridesetimi državami in Evropsko skupnostjo 15. junija 1998 na četrti ministrski konferenci Okolje za Evropo v Aarhusu na Danskem. Evropska unija je konvencijo ratificirala letos, potem ko je njena načela uskladila z lastno zakonodajo. Slovenija je Aarhusko konvencijo ratificirala junija 2004.

Aarhuška konvencija, ki je opredeljena kot regionalna konvencija držav članic, njihovih gospodarskih združenj ter držav s posvetovalnim statusom pri Gospodarski komisiji Združenih narodov za Evropo (M. Marković, 2002:13), v svojih določilih postavlja osnovne okvire, v katerih bodo odločitve o okoljskih politikah sprejete s širšim konsenzom in zato tudi uspešneje implementirane. Konvencija je sestavljena iz treh stebrov; prvi steber govori o prostem dostopu do informacij, drugi steber o sodelovanju javnosti pri okoljskem odločanju in tretji steber o dostopu do pravnega varstva.

Prvi in drugi steber konvencije

Aarhuška konvencija okoljsko informacijo obširno definira. Okoljske informacije se nanašajo na:

- stanje elementov okolja, kot so zrak, atmosfera, voda, tla, biološka raznovrstnost in njene komponente itd.,
 - dejavnike, kot so:
 - a) snovi, energija, hrup, sevanje,
 - b) dejavnosti in ukrepi, vključno z administrativnimi ukrepi, sporazumi, politikami, zakonodajo, načrti in programi, ki vplivajo ali lahko imajo vpliv na elemente okolja,
 - c) »strošek - korist« (*cost - benefit*) in druge ekonomske analize in predpostavke, ki se uporabljajo pri odločanju na področju varstva okolja,
 - stanje zdravja in varnost ljudi, življenjske razmere ljudi, kulturne spomenike in objekte.
- (Več glej (2002) Aarhuska konvencija v Sloveniji. Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo)

Z okoljskimi informacijami razpolaga javna uprava, oziroma nosilci izvršilne veje oblasti. Konvencija upošteva dva aspekta javnosti do obveščenosti. To sta: biti obveščen o neki konkretni stvari in biti obveščen o okolju oziroma njegovem varovanju.

Do okoljskih informacij so upravičene vse fizične in pravne osebe, ki jim ni potrebno povedati, zakaj potrebujejo okoljsko informacijo. Izjemni primeri, ko se lahko zahteva po okoljski informaciji odkloni, so posebej definirani v 4. odstavku 4. člena konvencije (Aarhuška konvencija v Sloveniji). Za nemoten dostop do okoljskih informacij kot ga opredeljuje konvencija, pa je potrebno nenehno obnavljanje in vzdrževanje baze okoljskih podatkov, ki jo ureja javna uprava. Poleg aktualizacije baze okoljskih podatkov je potrebno zagotoviti nemoten tok informacij in komunikacijskih procesov. Te dolžnosti so sedaj na ramenih javne uprave, ki je v primeru nezmožnosti zagotavljanja hitrega in odprtega toka aktualnih okoljskih informacij, ki javnosti omogočajo sodelovanje pri sprejemanju odločitev, potrebna institucionalne prenove.

Drugi steber konvencije daje javnosti pravico soodločanja pri okoljskih vprašanjih. Konvencija o javnosti govori na dva načina. »O prizadeti javnosti«, ki lahko sodeluje pri sprejemanju odločitev o dovoljenjih za konkretne posege v okolje in »javnosti, ki lahko sodeluje«, v zvezi s sodelovanjem pri sprejemanju načrtov, programov in politik v zvezi z okoljem. Aarhuška konvencija z zagotavljanjem pravice javnosti do okoljskih informacij in pravice do soodločanja, zelo odločno posega na področje privatne produkcije kapitalistične države in na tem mestu tudi daje moč in pomen javnosti. Javnost ima pravico sodelovanja v postopku *decision-making*. To je sodelovanje v postopkih za izdajo dovoljenja za konkreten poseg v okolje. Najpogostejši so posegi v prostor.

Prav tako lahko javnost sodeluje v postopku *policy-making*. Gre za sodelovanje pri pripravi načrtov, programov, ki so namenjeni oblikovanju okoljskih politik. Takšni akti so npr. nacionalni program varstva okolja, prostorski plani, sektorski načrti gospodarjenja z naravnimi dobrinami,

Tretje področje, kjer je javnost upravičena sodelovati, pa je postopek *law-making*. Javnost lahko sodeluje pri pripravi izvršilnih predpisov in/ali splošnih pravno obvezujočih normativnih dokumentov, ki lahko bistveno vplivajo na okolje. Tu gre za sodelovanje pri pripravi podzakonskih predpisov (npr. podzakonski predpisi, ki urejajo dejavnost kmetovanja).

(Priloga I. Aarhuške konvencije.)

Konvencija v prvem stebru od države zahteva, da omogoči vsem zainteresiranim državljanom dostop do okoljskih informacij (ukrepov, dejavnosti, statističnih podatkov itd.). S tem omogoča večjo informiranost in vedenje o stanju ter nadaljnjem razvoju okolja. V drugem stebru pa nevladnim okoljskim organizacijam daje možnost aktivnega sodelovanja pri oblikovanju javnih okoljskih politik. Državi tako nalaga dolžnost, da v svojih strukturah razvije institucije in komunikacijske poti, ki bodo nevladnim okoljskim organizacijam omogočale aktivno participacijo pri oblikovanju in implementaciji okoljskih politik. Država ima pri tem razvijanju institucionalnih in komunikacijskih struktur proste roke. Verjetno je poti več. Sama menim, ker je razvidno tudi iz primera Notranjskega parka, da je v tem času najboljše, da država finančno in strokovno pomaga pri razvijanju lokalnega nevladnega okoljskega sektorja in z deliberativnimi komunikacijskimi elementi (forumi, iniciativo, mediacijo, delavnicami) razvija njegovo aktivno sodelovanje v lastnih okoljskih politikah. Nevladni okoljski sektor je namreč tisti, ki lahko v lokalnem okolju razvija in dosega skupne cilje ter implementira politiko trajnostnega razvoja, ki je za reševanje okoljskih vprašanj najprimernejša in najuspešnejša.